

המכון ללימודי השואה ע"ש ח. אייבשיץ

רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, ת.ד. 9288, חיפה 31092
gideonbe@012.net.il

בס"ד, טבת-שבט תשס"ו, ינואר-פברואר 2006

**ביטאון פורום
שמירת זיכרון השואה
והמאבק באנטישמיות**
גיליון מספר 4

עורך: גדעון רפאל בן מיכאל

**יום הזיכרון הבינלאומי לקורבנות השואה
61 שנה לשחרור מחנה ההשמדה אושוויץ**

"למען ידעו דור אחרון, בנים יולדו,

יקומו ויספרו לבניהם"

[תהילים עח, ו]

"זכרו שניכם את אשר עשה לנו עמלק. זכרו הכול.

אל תשכחו עד סוף ימיכם והעבירו הלאה כצוואה

קדושה לדורות הבאים שהגרמנים

הרגו, טבחו ורצחו אותנו"

(מתוך צוואתו של אלחנן אלקס, מנהיג היודנראט בגטו קובנה)

פתח דבר

לחברי פורום שמירת זיכרון השואה והמאבק באנטישמיות, *הפז והמרכה!*

העצרת הכללית של האו"ם קבעה את ה-27 בינואר כיום הזיכרון הבינלאומי לשואה. ההחלטה התקבלה בנובמבר 2005. ההצעה הועלתה על-ידי המדינות: ישראל, ארה"ב, רוסיה, אוסטרליה וקנדה. כל 191 המדינות החברות באו"ם תמכו בהצעה. ההצעה עברה ללא התנגדות, אך בסיום תקפו אותה נציגים ערביים.

על פי החלטת העצרת הכללית, ה-27 בינואר ייוחד ליום זיכרון עולמי לזכר קורבנות השואה. התקבלה ללא התנגדות.

ההחלטה מדגישה את "החובה לזכור" את השואה ו"החובה ללמד" את הדורות הבאים על רצח העם שביצעו הנאצים. ההחלטה מפצירה במדינות השונות לפתח תוכניות לימודים שימנעו מקרים עתידיים של רצח עם. היא גם דוחה כל הכחשה של השואה וכל אפליה ואלימות על רקע דתי או אתני.

מועד זה נבחר כיום הזיכרון הבינלאומי לשואה, מכיוון שבמועד זה נכבש מחנה ההשמדה אושוויץ ע"י הצבא האדום וכל אסיריו שוחררו.

אשוויץ הייה בית החרושת למוות הגדול ביותר שקם אי פעם בתולדות האנושות. הוא מסמל את הרוע, הרשע והברבריות של בני האדם.

גיליון זה, יוקדש למחנה ההשמדה אושוויץ. הייתה לי דילמה קשה, איזה תכנים יכללו בגיליון. על מחנה ההשמדה אושוויץ - בית החרושת למוות הגדול ביותר שהיה אי פעם על פני תבל, נכתבו מאות ספרים ומחקרים.

לקראת פרסום הגיליון, קראתי מאות דפים של עדויות, מחקרים ויומנים. בעת הקריאה חשתי כאילו אני נמצא שם ב"פלנטה האחרת". קשה להכיל בקרבך את כל התיאורים שהתרחשו במחנה ההשמדה אושוויץ.

תעתועי ההסוואה והרמייה בקבלתם של היהודים במחנה ההשמדה, הטלת טרור ופחד באמצעות רעב, מחיקת כבוד האדם בגילוחי הראש והגוף, הבגדים המיוחדים עם הפסים, מסדרי ההשפלה וצעקות האימה, כלבים ששוטו בבני אדם, השפלות, רציחות באקדחים כדי להגביר את הפחד וזאת עוד לפני הרצח במקלחות הגזים, הובלת הנרצחים לתאי הגזים באמבולנסים שמתנוסס עליהם סמל של הצלב האדום. כאן אתה מודע ביתר שאת למושגים כמו "מוזלמן", "קאפו", "זקני הבלוק" [BLOCKALTESTE] "המסדר" המשפיל [APPELL] ו"זונדרקומנדו", מעשיו הנפשעים של ד"ר מנגלה – השטן מאשוויץ ורופאים נוספים שביצעו את הניסויים הרפואיים האכזריים שלא היה להם אח ורע בתולדות האנושות.

אני תקווה שהצלחתי להלך "בין הטיפות" ולהביא בפניכם את תמצית הדברים.

בעת משפטו של הרוצח אדולף אייכמן הייתי צעיר לימים. טלביזיה עדיין לא הייתה בישראל. דיוני בית המשפט הועברו מעל גלי האתר. הייתי צמוד לרדיו. לא משתי ממנו. האזנתי בדריכות לכל עדות. זו הפעם הראשונה במדינת ישראל, שניתנה לגיטימציה לניצולי השואה לספר את קורותיהם בכבוד הראוי.

באחד מימי השידור, נחשפתי לעדותו הקצרה של הסופר יחיאל דינור. עדותו צמררה אותי יחד עם כל תושבי ישראל שהאזינו ברדיו לעדותו. הוא הצליח במשפטים קצרים לתאר את אושוויץ כפלנטה אחרת. הוא לא הצליח להשלים עדותו והתמוטט על גבי דוכן העדים.

אני אישית חב ל- ק. צנטניק [שמו הספרותי של יחיאל דינור] חוב גדול. הוא האיש שזעזע אותי ורבים כמוני. הוא דירבן אותי להתעניין בקורות השואה ובמקביל - לזכור ולא לשכוח. אנסה לשתף אתכם בחוויה שעברתי בעת מתן עדותו וזאת, בהביאי את עדותו.

עדותו של יחיאל דינור - "ק.צטניק" במשפט אייכמן

אב בית הדין: מה שמו המלא, אדוני? ת. יחיאל דינור.
היועץ המשפטי: מר דינור, אתה גר בתל-אביב, ברחוב מגידו 8? אתה סופר? ת. כן.
ש. נולדת בפולין? ת. כן.
ש. ואתה מחבר הספרים "סלמנדרה", "בית הבובות", "השעון מעל לראש" ו"קראו לו פיפל"? ת. כן.
ש. מה הסיבה שבגללה חסית בשם הספרותי "קצטניק", מר דינור?
ת. אין זה שם ספרותי. אינני רואה עצמי כסופר הכותב דברי ספרות. **זו כרוניקה מתוך הפלנטה אושוויץ. הייתי שם במשך שנתיים. אין הזמן שם כפי שהוא כאן על כדור הארץ. כל שבר רגע הולך שם על גלגלי זמן אחר.**
ולתושבי פלנטה זו לא היו שמות, לא היו להם הורים, ולא היו להם ילדים. הם לא לבשו כדרך שלובשים כאן; הם לא נולדו ולא הולידו; נשמו לפי חוקי טבע אחרים, הם לא חיו לפי החוקים של העולם כאן ולא מתו. השם שלהם היה המספר היה המספר קצטניק. הם לבשו שם, איך לקרוא...

ש. כן, זה מה שהם לבשו שם? (מראה לעד לבוש אסיר מאושוויץ).

ת. זהו הלבוש של הפלנטה הקרויה אושוויץ. ואני מאמין באמונה שלמה שעלי להמשיך בשם זה כל עוד שהעולם לא יתעורר אחרי צליבת העם, למחות את הרעה הזאת, כשם שהאנושות התעוררה אחרי צליבת אדם אחד. אני מאמין באמונה שלמה שכשם שבאסטרולוגיה הכוכבים משפיעים על מזלנו, כן כוכב האפר אושוויץ עומד למול כדור ארצנו ומשפיע עליו.

אם אני יכול לעמוד כאן לפניכם היום, ולספר את הקורות מתוך הפלנטה הזאת, אם אני, הנפיל של הפלנטה הזאת, יכול להיות כאן ועכשיו, הרי אני מאמין באמונה שלמה שזה הודות לשבועה שנשבעתי להם שם. הם נתנו לי את הכח הזה. השבועה הזאת הייתה השריון בו נכנסתי לכח עליון מחוץ לדרך הטבע שאוכל אחרי זמן - זמנו של אושוויץ - שנתיים, בהיותי **מוזלמן** לעבור את זה. כי הם הלכו ממני תמיד, הלכו ממני, נפרדו ממני, ובמבט עינינו הייתה השבועה הזאת. קרוב לשנתיים ימים הלכו ממני ותמיד השאירו אותי אחריהם.

אני רואה אותם, הם מסתכלים בי, אני רואה אותם, אני ראיתי אותם ליד התור...

ש. אולי תרשה לי, מר דינור, אציג לך מספר שאלות, אם טוב הדבר בעיניך? ת. (מנסה להמשיך). אב בית הדין: מר דינור, שמע בבקשה לדברי היועץ המשפטי.

מדי האסיר של יחיאל דינור שהוצגו במשפט [ארכיון יד ושם]

(מר דינור קם ממקומו, יורד מדוכן העדים וצונח על הבמה).

אב בית-הדין: אני חושב שנצטרך להפסיק את הישיבה, אני חושב שלא נוכל להמשיך. היועץ המשפטי: לא ציפיתי לזה.

אב בית-הדין: (לאחר זמן מה) אינני חושב שיש אפשרות להמשיך. אנחנו נפסיק את הישיבה עכשיו, ואדוני, מר האוזנר, יודיע לנו מה מצבו של העד ואם הוא בכלל יוכל לתת עדותו היום. ואני מבקש לעשות זאת בקרוב.

יחיאל דינור מתמוטט בעת מתן עדותו.
[מתוך אוסף התצלומים הלאומי]

לא שיניתי את סגנון הכתיבה מהעדויות שהבאתי, לכן, תמצאו בגיליון זה, מגוון של סגנונות כתיבה.

אני מודה לחברי פורום רבים, המגיבים ונותנים לנו רוח גבית להמשיך בהוצאת גיליונות לשמירת זיכרון השואה.

בברכה נאמנה

גדעון רפאל בן-מיכאל

יו"ר הוועד המנהל

המכון ללימודי השואה-חיפה

רקע קצר על המחנות במתחם אושוויץ

אשוויץ (Auschwitz) הוא שמה הגרמני של העיירה הפולנית אושווינצ'ים (Oświęcim), הנמצאת כ-60 קילומטר מדרום-מערב לקרקוב. ב-1940, גרמניה הנאצית בנתה מספר מחנות ריכוז ומחנות השמדה באזור, שהיו מרכיב עיקרי בשואה. באשוויץ היו שלושה מחנות עיקריים ושלושים ותשעה תת-מחנות. שלושת המחנות העיקריים היו:

אשוויץ 1, היה מחנה הריכוז המקורי ששימש כמרכז מנהלי לכל התשלוּבֶת. במחנה זה התחילו בעינויים האכזריים, רצח בירה, בתליה ובגז. במחנה זה הוקם הקרמטוריום הראשון באשוויץ.

אשוויץ 2 (בירקנאו), מחנה השמדה שבו נרצחו כ-1,500,000 יהודים על פי הערכת יד ושם, [ערכי לקסיקון, ערך "אשוויץ" באתר יד ושם]. הערכה דומה נמצאת גם אצל מ. גילברט: "אשוויץ ובעלות הברית", עמ' 299. הוא הסתמך על דו"ח הוועד האמריקאי לפליטי מלחמה שהיה גוף ממשלתי אמריקאי.

אשוויץ 3 (מונביץ), ששימש כמחנה עבודה עבור חברת אי גה פארבן.

כמו כל מחנות הריכוז הנאציים, המחנות באשוויץ הופעלו על ידי האס אס של היינריך הימלר. מפקדי המחנה היו רודולף פרנץ הס, ארתור ליבהנשל וריכרד באר. הס סיפק תיאור מפורט של פעולת המחנה במהלך חקירתו לאחר המלחמה וכן באוטוביוגרפיה שלו. הוא נתלה ב-1947 מול הכניסה למשרפה של אושוויץ 1.

מחנה אושוויץ 1

שער הכניסה לאשוויץ 1 - צילום משנת 1940

אושוויץ 1 שימש כמרכז המנהלי של התשלובת כולה. הוא הוקם ב-20 במאי 1940 על בסיס קסרקטיני אבן ישנים של הצבא הפולני. הוא שימש בהתחלה למאסר אינטלקטואלים פולנים וחברי תנועת ההתנגדות, ואחר כך גם לשבויים סובייטיים. פושעים רגילים, "אלמנטים אנטי-חברתיים" והומוסקסואלים גרמנים נכלאו שם אף הם. יהודים נשלחו למחנה גם כן, כבר מהמשלוח הראשון (מטארנוב). המחנה הכיל בדרך כלל בין 13 ל-16 אלף אסירים. ב-1942 מספרם הגיע ל-20 אלף.

על שער הכניסה לאושוויץ 1 הוצב (ועדיין ניצב) השלט הציני **"Arbeit macht frei"** ("העבודה משחררת"). אסירים שיצאו מהמחנה במשך היום לעבודות בניה או חקלאות הוכרחו לצעוד דרך השער לקול נגינת תזמורת. רוב היהודים נכלאו באושוויץ 2, ולא עברו תחת השלט הזה.

האס.אס בחר כמה אסירים, בדרך כלל פושעים גרמנים, כמפקחים על אסירים אחרים, בעלי זכויות יתר. המעמדות השונים של אסירים הובדלו בסימנים מיוחדים על בגדיהם. היחס ליהודים היה בדרך כלל הגרוע ביותר. כל האסירים היו חייבים לעבוד, מלבד במפעלי הנשק, ימי ראשון הוקדשו לנקיון ולרחצה ולא היו מטלות הקשורות לעבודה.

דרישות העבודה הקשות, בצירוף תזונה וגיהות ירודות, הביאו לשיעורי מוות גבוהים בקרב האסירים.

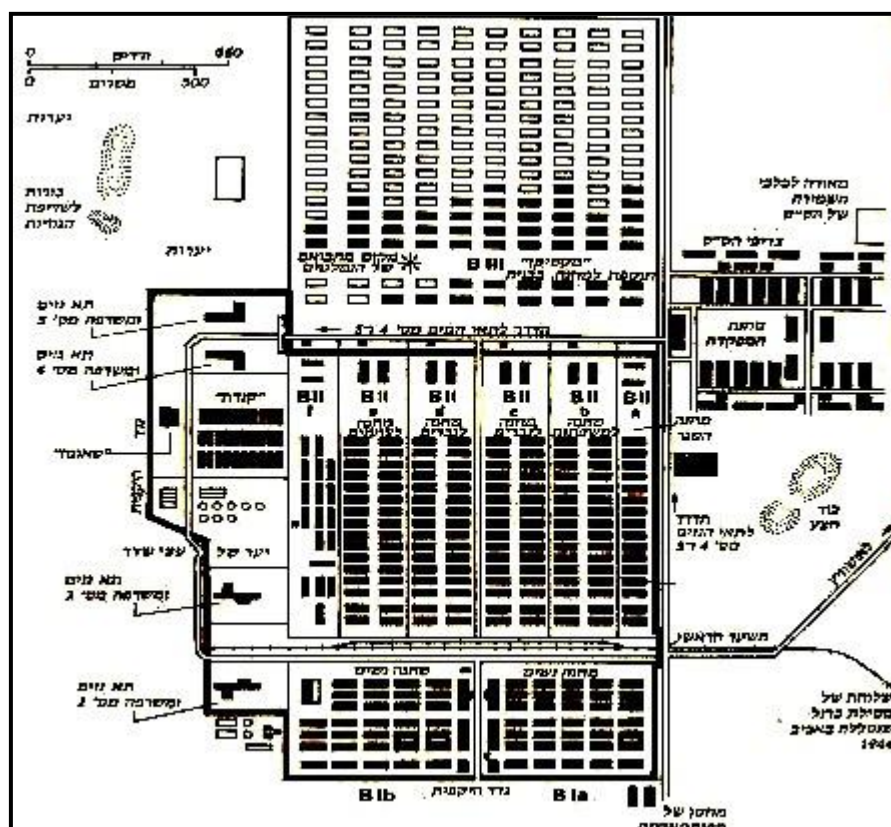
בלוק 11 באושוויץ 1 היה ה"כלא בתוך הכלא", בו נענשו על הפרת הכללים הרבים. חלק מהאסירים נאלצו לבלות שם מספר ימים בתאים קטנים מכדי לאפשר ישיבה. אחרים הוצאו להורג בירה, בתליה או בהרעבה.

בספטמבר 1941, האס.אס ערך ניסויים בבלוק 11 בהריגתם של 850 פולנים ורוסים באמצעות גז ציקלון B, קוטל מזיקים ששימש קודם לכן להריגת כינים. הניסויים הוכתרו בהצלחה, ותא גזים ומשרפה נבנו על ידי הסבת בונקר. תא הגזים פעל מ-1941 עד 1942 ואז הוסב למקלט.

המשלוח הראשון של נשים יהודיות הגיע למחנה ב-26 במרץ 1942. מאפריל 1943 עד מאי 1944 הגינקולוג פרופ' ד"ר קרל קלאוברג ערך ניסויים בעיקור על נשים יהודיות בבלוק 10 של אושוויץ 1, במטרה לפתח זריקה פשוטה שתשמש על בני העמים הסלאביים. ד"ר יוזף מנגלה ערך ניסויים בתאומים באותו מתחם. אסירים בבית החולים של המחנה שלא החלימו מהר, נהרגו באופן שגרתי בזריקה קטלנית של פנול או שנשלחו למשרפות.

בית הבושת של המחנה, שהוקם בקיץ 1943 בפקודתו של הימלר, היה בבלוק 24 ושימש כדי לגמול לאסירים בעלי זכויות יתר. עבדו בו נשים שנבחרו במיוחד לכך ומתנדבות מבין האסירות.

אשוויץ 2 (בירקנאו)

מפת מחנה אושוויץ-בירקנאו [מ.גילברט: "אשוויץ ובעלות הברית", עמ' 179]

המחנה נמצא בבז'זינקה (בירקנאו), כשלושה קילומטרים מאושוויץ 1. בנייתו החלה ב-1941 כחלק מ"הפתרון הסופי", כשהוחלט לסגור את מחנות מבצע ריינהרד (בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה) ולהפוך את אושוויץ לאתר ההשמדה המרכזי. שטח המחנה היה כ-2.5 על 2 קילומטרים, והוא חולק לכמה חלקים שכל אחד מהם חולק לשדות. כל אחד מהשדות וכן המחנה כולו היו מוקפים בגדר תיל מחושמלת (שחלק מהאסירים השתמשו בה כדי להתאבד). המחנה הכיל עד 100,000 אסירים ברגע נתון.

תכליתו העיקרית של המחנה לא הייתה מאסר עם עבודות כפייה (כמו אושוויץ 1 ו-3) אלא השמדה. לצורך זה, היו במחנה 4 תאי גזים עם משרפות. השמדה רחבת היקף החלה באביב 1942.

רוב האנשים הגיעו למחנה ברכבת, לעתים קרובות אחרי נסיעת זוועה בקרונות בקר שנמשכה כמה ימים. מ-1944 הוארכו פסי הרכבת אל תוך המחנה עצמו. לפני כן, האסירים שהגיעו הוצעדו מתחנת הרכבת של אושוויץ אל המחנה. לפעמים, משלוח שלם נשלח מיד אל מותו. במקרים אחרים, הנאצים ביצעו "סלקציה", כלומר, בחרו את מי להרוג מיד ואת מי לכלוא ככוח עבודה. ד"ר מנגלה השתתף בסלקציות לעתים קרובות. ילדים קטנים נלקחו מאמותיהם וצורפו לנשים מבוגרות יותר שהומתו בגז, יחד עם החולים, החלשים והזקנים.

האסירים ששרדו את הסלקציה הראשונית הועברו לזמן מה להסגר, ואחר כך לעבודה בתחזוקת המחנה או בהרחבתו, או שנשלחו לעבודה באחד ממחנות העבודה הנלווים.

אחד החלקים במחנה היה שמור לאסירות. בחלק אחר שכונה "קנדה", מוינו חפציהם של הקורבנות שהגיעו ואוחסנו לצורך העברתם לממשלה הגרמנית.

מתחמי תאי הגזים והמשרפות היו בנויים כולם בצורה דומה: חדר תת קרקעי להתפשטות שהכיל כ-2,000 מקומות, צמוד לתא גזים עם ראשי מקלחות מדומים. הרעל ציקלון B שוחרר מפתחים בתקרת תא הגזים. המשרפה הייתה חלק מאותו בניין.

גרמניה פלשה להונגריה במרץ 1944. בין מאי ליולי אותה שנה, כ-440,000 יהודים מהונגריה גורשו לאושוויץ-בירקנאו ורובם נרצחו שם. כשהמשרפות לא עמדו בקצב, גופות נשרפו בבורות פתוחים.

צוענים רבים נכלאו בחלקים מיוחדים של המחנה, בעיקר ביחידות משפחתיות. הם הומתו בגז ביולי 1944.

ב-7 באוקטובר 1944, הזונדרקומנדו היהודים (אסירים שהופרדו מיתר המחנה ועסקו בהפעלת תאי הגזים והמשרפות) ארגנו מרד. אסירות הבריחו פנימה חומרי נפץ ממפעל תחמושת, ומשרפה 4 נהרסה חלקית מהפיצוץ. האסירים ביצעו נסיון בריחה המוני, אך כל ה-250 נהרגו מעט אחר כך.

אושוויץ 3 והמחנות הנלווים

מחנות העבודה הנלווים היו קשורים לתעשייה הגרמנית והיו משויכים למפעלי נשק, בתי יציקה ומכרות. מחנה העבודה הגדול ביותר היה אושוויץ 3 מונוביץ, שהחל לפעול במאי 1942. הוא היה משויך למפעל הגומי הסינתטי והדלק הנוזלי "בונה-ורקה" שהיה בבעלות אי גה פארבן. במועדים קבועים, רופאים מאושוויץ 2 ביקרו במחנות העבודה ובחרו את החלשים והחולים לתאי הגזים בבירקנאו.

על רודולף הס – המפקד הגרמני של מחנה ההשמדה אושוויץ

רקע קצר על פושע המלחמה הנאצי רודולף הס

הס נולד בעיר באדן באדן למשפחה קתולית. למרות שאיפותיו של אביו שיהיה לכומר, התנדב הס לצבא לאחר מות אביו, בעודו נער בשנת 1915 על מנת להלחם במלחמת העולם הראשונה. הוא לחם בחזית התורכית, וקיבל שני עיטורי צלב הברזל.

לאחר תום המלחמה הצטרף הס לפרייקורפס - מיליציות ימניות קיצוניות שנלחמו כנגד גורמי שמאל בשיטות של אלימות ובריונות. הוא השתתף בפעולות הפרייקורפס בחבל שלזיה העילית, ולאחר מכן באזור הבלטי ובחבל הרוהר. בשנת 1922 הצטרף למפלגה הנאצית ובשנת 1923 נידון לעשר שנות מאסר על רצח ולטר קאדוב, אדם שהואשם בשיתוף פעולה עם שלטונות הכיבוש הצרפתים בחבל הרוהר. יחד עמו נידון לשנת מאסר מרטין בורמן אשר עתיד אף הוא למלא תפקיד של ממש בהיסטוריה רווית הדם של הרייך השלישי.

הס שוחרר בחנינה כללית שניתנה בשנת 1928, וב-1929 המשיך בפעילות בחוגי הימין הקיצוני, והצטרף לאגודה קיצונית בשם "אגודת ארטמן" אשר הטיפה להתיישבות באדמות הפולנים במזרח.

בשנת 1933 ביקש הס להתקבל אל האס.אס. ובשנת 1934 התקבל, לבקשתו של היינריך הימלר כחבר מלא באס.אס. ב 1 בדצמבר 1934 התקבל כחבר ביחידת

ה"טוטנקופף" שהייתה מורכבת מנאצים קנאים, ושימשה את הבסיס האנושי להפעלת מחנות הריכוז והשמדת היהודים. הס הוצב במחנה הריכוז דכאו בתפקיד "מנהיג בלוק". בשנת 1938 קודם בדרגה והועבר לתפקיד במחנה זקסנהאוזן. בשנת 1939 התקבל כחבר בוואפן אס.אס. ולאחר מכן, בשנת 1940 קיבל את הפיקוד על מחנה ההשמדה אושוויץ. בזמן ששהה באושוויץ אירגן הס את המחנה והכינו לקראת תפקידו ב"פתרון הסופי של שאלת היהודים". כאשר השמדת היהודים החלה שם בפועל, באופן תעשייתי, בינואר 1942.

בדצמבר 1943 פרש הס מניהולה של אושוויץ הוחלף על ידי המפקד החדש של אושוויץ - ארתור ליבנהשל. הוא החליף את ליבנהשל בתפקידו ב-WVHA - ("המשרד הראשי למשק ולמנהל" של האס.אס.) בתפקיד זה היה אחראי, בין היתר, להכנסת השימוש בגז ציקלון B בהשמדת היהודים.

ב-8 במאי 1944 הורה הימלר להס לשוב לאושוויץ על מנת לנהל שם את "מבצע הס" - השמדת יהודי הונגריה. במבצע זה הושמדו יותר מארבע מאות ושלושים אלף מיהודי הונגריה, תוך שבועות מספר.

הס נתפס ב-11 במרץ 1946 על ידי המשטרה הצבאית הבריטית. ב-16 במרץ 1945 משמיע הס, באוזני שני קצינים של יחידת התחקור של הצבא הבריטי הצהרה לפיה "אני עצמי ארגנתי, לפי הוראות אשר התקבלו מהימלר במאי 1941, את ההמתה בגז של שני מליון בני אדם. בין יוני-יולי 1941 ועד סוף 1943 התקופה שבה הייתי מפקד אושוויץ". במהלך משפטי נירנברג, הופיע כעד במשפטו של ארנסט קלטנברנר, אוסוולד פוהל ומפעל אי.ג. פארבן.

ב-25 במאי 1946 נמסר לידי הפולנים ונדון למוות בתליה
ב2 באפריל 1947, עונש שהוצא לפועל ב16 באפריל
1947 ברחבה שלפני הכניסה לקרמטוריום במחנה
הריכוז אושוויץ 1.

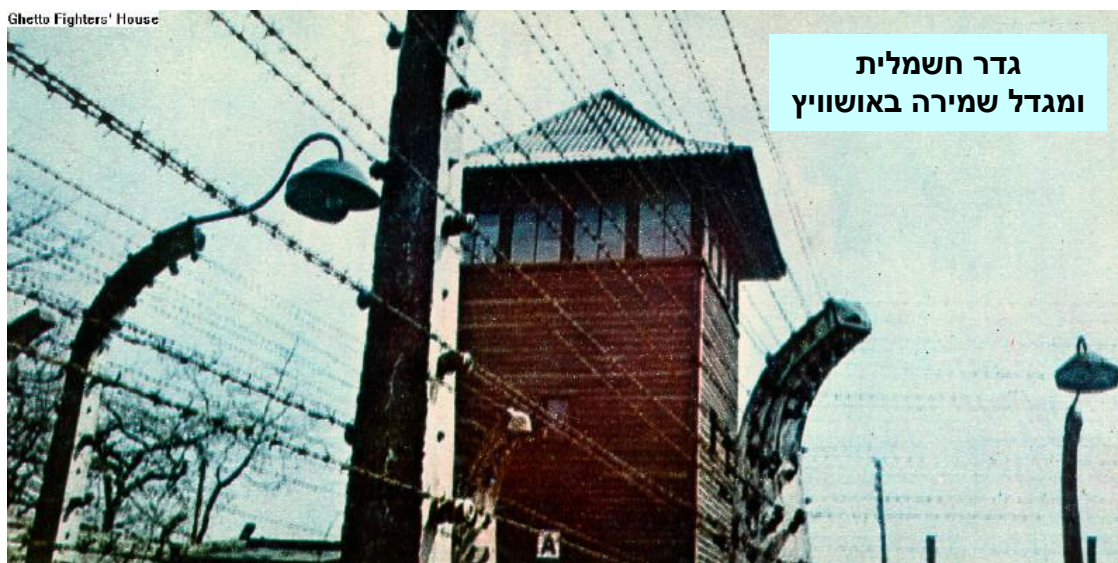

→ עץ התליה שבו נתלה רודולף הס באושוויץ

קטעים נבחרים מיומנו של פושע המלחמה הנאצי רודולף הס

קטעים נבחרים מהספר:

שנר צבי [עורך]: "הקומנדנט מאושוויץ מעיד", מיומנו של רודולף הס, מפקד אושוויץ,
הוצאת הקיבוץ המאוחד/בית לוחמי הגיטאות, תשכ"ה - 1964.

בקיץ 1941 - לא אוכל לציין כעת את התאריך המדויק - נקראתי פתאום אל הרייכספירר-
ס"ס לברלין, ע"י השלישות שלו במישרין. הוא פתח ואמר לי, שלא כדרכו בהיעדר
השליש, כך בקירוב:

הפירר פקד על הפיתרון הסופי של שאלת היהודים, ואנחנו, ה-ס"ס, חייבים לבצע פקודה
זו. מקומות - ההשמדה הקיימים שבמזרח אין בכוחם לבצע את האקציות הגדולות. לכן
קבעתי לתכלית זו את אושוויץ, ראשית בשל מצב- התחבורה הטכני הנוח, ושנית משום
שהתחום שייקבע שם לתכלית זו ניתן בנקל לבידוד ולהסוואה. למילוי משימה זו בחרתי
תחילה באחד מקציני ס"ס הבכירים, אבל כדי למנוע מראש סיבוכים שבסמכות,
מתבטלת בחירה זו, ועליך איפוא לבצע את המשימה. זוהי מלאכה קשה ומייגעת,

המחייבת התמסרות האדם בכל מאודו, ללא התחשבות בקשיים העלולים להתהוות. פרטים תשמע מפי שטורמבאנפירר אייכמאן מן ה-רסה"א, שיבוא בקרוב אליך. השלטונות הנוגעים בדבר יקבלו ממני הודעה בזמן המתאים. פקודה זו עליך לשמור בסוד חמור, ואפילו מפי הממונים עליך. לאחר שיחתך עם אייכמאן, תמציא לי תכף - ומיד את תוכנית המבנים הבאים - בחשבון.

היהודים הם אויביו הנצחיים של העם הגרמני, ודינם להישמד. יש להשמיד במשך המלחמה את כל היהודים שניתן לנו להשיגם, בלי יוצא מן הכלל. אם לא יעלה עתה בידנו להרוס את היסודות הביולוגיים של היהדות, עתידים היהודים בזמן מן הזמנים להשמיד את העם הגרמני.

לאחר שקיבלתי פקודה רבת-משקל זו, חזרתי מיד לאושוויץ, בלי שהתייצבתי במשרד הממונה עלי באוראנינבורג. כעבור זמן קצר בא אייכמאן אלי לאושוויץ. הוא הביאני בסוד תכניות האקציות בארצות שונות. את סדרן לא אוכל עוד לפרט בדיוק.

בראשונה נועדו להשמדה באושוויץ יהודים מהחלק המזרחי של שלזיה העילית ומהחלקים הסמוכים של הגנראל-גוברמאן. בסמוך להם ואחר-כך ברציפות, בהתאם לנסיבות-יהודי גרמניה וצ'כיה, וכמו כן יהודי המערב: צרפת, בלגיה, הולנד.

אייכמאן נקב גם במספרים משוערים של המשלוחים העתידיים להגיע, אך אין אני יכול לפרטם עוד. דברינו להלן נסבו על ביצוע ההשמדה. רק גאז בא בחשבון, שכן חיסולם-בירייה של ההמונים העתידיים להגיע הוא ממש בלתי אפשרי, ואף יהיה בו עומס רב מדי על המבצעים, אנשי ה-ס"ס, בהתחשב עם מציאותם של נשים וילדים.

אייכמאן סיפר לי גם על ההמתה בגאזי-פליטה של משאיות, כפי שבוצעה עד כה במזרח. אולם שיטה זו אינה באה בחשבון לגבי משלוח ההמונים העומדים להגיע לאושוויץ. ההמתה בגאז תחמוצת – הפחמן ע"י מזלפים בחדרי-רחצה, כדרך השמדת חולי-הרוח בכמה מקומות ברייך, מצריכה מבנים רבים מדי, וכן תהיה השגת הגאז להשמדת ההמונים גדולה כרוכה בקשיים רבים. בשאלה זו לא באנו לידי שום הכרעה. אייכמאן אמר כי יתעניין בגאז, שקל להשיגו ושאינו מצריך שום מתקנים מיוחדים, ויודיע לי לאחר מכן על כך. סיירנו בשטח כדי לקבוע אם המקום מתאים. בחרנו באחוזת-האיכרים שבקצה הצפון מערבי של אזור 111, היא בירקנאו לעתיד. המקום היה נידח, מוסתר מעיני הבריות ע"י חלקות יער ומשוכות שמסביב, ולא מרוחק מדי מהרכבת.

הגוויות עתידות היו להיקבר בבורות ארוכים ועמוקים שבאחו הסמוך. על עניין שריפת הגוויות טרם נתנו דעתנו באותו פרק-זמן. העלינו בחשבון, שבבניינים המצויים במקום כשהם סגורים הרמטית, אפשר להמית בבת-אחת כ-800 איש ע"י גאז מתאים. חישוב זה התאמת גם אח"כ בפועל. את מועד פתיחת האקציות עוד לא יכול אייכמאן לנקוב, משום שהכל היה עדיין בשלב של הכנה, והרייכספירר – ס"ס טרם ציווה על ההתחלה.

ניסויים רפואיים

לפי פקודתו של הרייכספירר-ס"ס בוצעו באושוויץ ניסויים אלה:

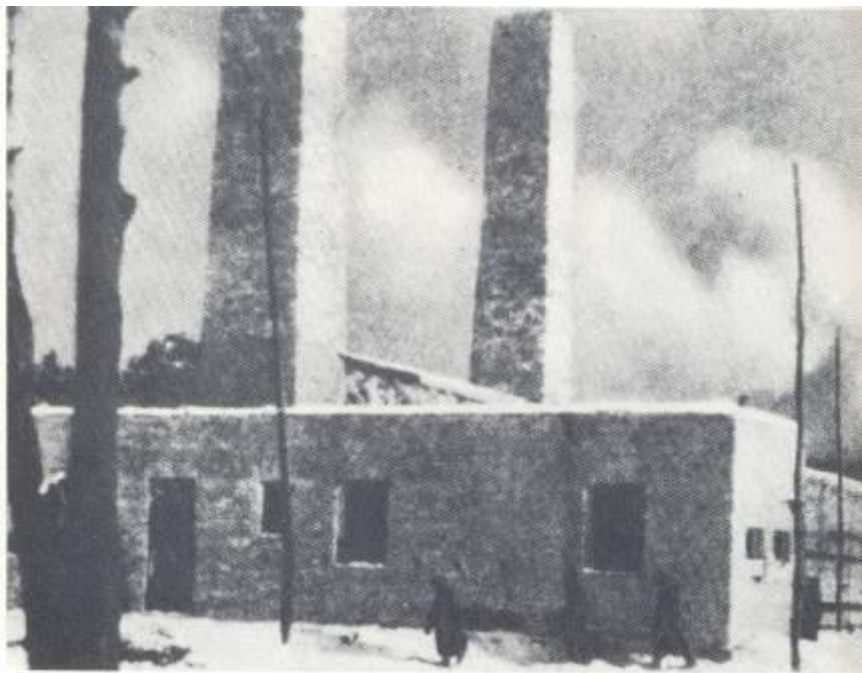
פרופ' קלאוברג-ניסויי עיקור ע"י הזרקה לצינור השחלה, הדבר גרם למצב דלקתי ובסופו של דבר לחסימת האיברים ולעקרות. ניסוי זה לא גרם לחבלות גופניות.

ד"ר שומאן מלשכת הפירר-עיקור בעזרת הקרנה בקרני-רנטגן, התוצאות אינן ידועות לי. מוסרים, כי ניסויים אלה גרמו למקרי-מוות רבים, משום שהמנה הוגדשה.

ד"ר וירטס ואחיו-חקר הסרטן. במידה שידוע לי לא היו כאן כל חבלות.

ד"ר מנגלה- עבודת- מחקר על תאומים. במידה שידוע לי, נשא מחקר זה אופי עיוני טהור ולא היה קשור בטיפול או בחבלות.

ד"ר וירטס ורופאי- מחנה אחדים – ניסויים בהזרקת חומצה פרוסית ומתנול ליהודים ממשלוחי הבלתי- כשרים לעבודה.

משרפה מס' 4 באושוויץ-בירקנאו זמן קצר לפני הפעלתה באביב 1943
[מתוך מ.גילברט: "אושוויץ ובעלות הברית"]

מהלך ההשמדה באושוויץ

היהודים שנגזר עליהם להישמד, הובלו- גברים לחוד ונשים לחוד- בשקט האפשרי אל המשרפות. בחדר ההתפשטות נאמר להם בלשונם ע"י אסירי הזונדרקומאנדו שהועסקו שם, כי הובאו לכאן לשם רחיצה וחיטוי מכינים, ועליהם לסדר את בגדיהם כראוי ולזכור את מקומם, למען יוכלו לאחר החיטוי למוצאם על- נקלה.

אסירי הזונדרקומאנדו עצמם היו מעוניינים שתהליך זה יעבור במהירות, בשקט וללא חיכוכים.

לאחר פשיטת הבגדים, נכנסו היהודים לתוך תא – הגאזים, שהותקנו בו מקלחות וצינורות מים, ושעשה רושם מוחלט של חדר רחצה. תחילה נכנסו הנשים והילדים, אחריהם באו הגברים, שתמיד היו פחותים במספר. דבר זה עבר כמעט בשקט, משום שאחוזי הפחד ואלה שחשו אולי את הפורענות הקרבה הורגעו ע"י האסירים מהזונדרקומאנדו.

אסירים אלה וכן איש- ס"ס נשארים עד לרגע האחרון בתוך התא. הדלת מוברגת במהירות והגאז מוטל ע"י המחטאים, העומדים מוכנים להטיל את הגאז דרך האשנבים בתקרת התא לתוך צינורות-ההטלה. הגאז מתחיל פועל מיד. בעד חור- ההצצה שבדלת אפשר היה לראות, כי אלה שעמדו סמוכים לצינורות ההטלה נפלו מיד חללים. ניתן לומר, כי שליש מן המוגאזים מתו מיד. אחרים מתחילים לעקוב בבקשם אוויר. אולם הצעקה עוברת עד מהרה לחרחורי- גסיסה וכעבור דקות מיספר כולם מוטלים על הארץ. מקץ עשרים דקה, לכל היותר, לא נע ולא זע עוד איש בהתאם למזג האוויר- אם לח או יבש,

קר או חם, וכן לפי טיב הגז, שלא תמיד היה אחיד, ולפי הרכב המשלוח- אם הרבה בריאים בו, זקנים, חולים או ילדים- נמשכה פעולת הגז מחמש עד עשר דקות. העילפון היה בא כבר אחרי רגעים מועטים, בהתאם לקירבה אל אשנב ההטלה. הזועקים, זקנים, חולים, חלשים וילדים- צונחים מהר יותר מן הבריאים והצעירים.

חצי שעה לאחר הטלת הגז, נפתחת הדלת ומופעל מיתקן האוורור. מיד מתחילים בהוצאת הגויות. אי אפשר היה להבחין בשינויים גופניים כל- שהם, לא בהתעוותות ולא בהתכרסמות, רק לאחר שהגופות היו מוטלות שעות מרובות, נתגלו באיברים כתמי- המוות הרגילים. ההיטנפות בצואה גם היא נדירה הייתה, פציעות אילו- שהן לא נקבעו, בפנים לא נראתה כל עווית.

מן הגויות נעקרות עתה, בידי הזונדרקומנדו, שיני- הזהב, ואצל הנשים נגזז שערן. לאחר מכן מועלות הגויות במעלית אל הכבשנים שהוסקו בינתיים. שלוש גויות מוכנסות לתוך תא כבשן אחד. שהות השריפה תלויה בטיב הגווייה, והיא נמשכת בממוצע עשרים דקה.

המשרפות 1 ו- 2, כאמור יכלו לשרוף אלפיים גויות בקירוב במשך 24 שעות. שריפת גויות בשיעור שלמעלה מזה עשויה הייתה לגרום נזקים. המיתקנים 3 ו- 4 נועדו לשרוף 1500 גויות במשך 24 שעות, אך לפי ידיעתי לא הושגו שם מעולם מספרים אלה. האפר הנופל בהתמדה בעת השריפה הממושכת, דרך רשתות- האש, היה מרוחק ומודק. את קמח האפר מעבירים במשאיות אל הוויסלה, משליכים באתים לתוך הנהר, ושם היה נשטף ונמוג. כך עשו גם באפר שהוצא מבורות השריפה שליד בונקר 2 ומישרפה 4. ההשמדה בבונקרים 1 ו- 2 דומה לזו שבמשרפות, אלא שהשפעות מזג- האוויר הורגשו שם עוד יותר. כל העבודות הכרוכות בתהליך ההשמדה בוצעו ע"י היהודים מהזונדרקומנדו. הם עשו את מלאכתם מתוך אדישות איומה. כל רצונם לא היה אלא לגמור מהר ככל- האפשר את העבודה הזאת, כדי לזכות בהפסקה גדולה יותר ולחפש אוכל וטאבאק בבגדיהם של קרבנות ההגזה. אם כי היו במצב- תזונה טוב, ונהנו מתוספות בשפע, אפשר היה לראותם תכופות, כשהם גוררים ביד אחת גוויה ובשנייה אווזים בדבר אוכל ולועסים. אפילו העבודה האיומה ביותר- גילוי הגויות שהוטמנו בקברים ההמוניים ושריפתן- לא הפריע אותם מאכילה. ואפילו שריפת גויותיהם של בני- המשפחה הקרובים ביותר לא הייתה מוציאה אותם משיווי- משקלם.

נשים פולניות בחדר מלא בבגדים של הנרצחים באושוויץ [ארכיון לוחמי הגטאות]

תכנון אקציות נוספות

בקיץ 1943, בשעת נסיעה בתפקיד לבודאפשט לפגישה עם אייכמאן, נודע לי מפיו על תכנון אקציות נוספות נגד היהודים. באותו זמן היו בהונגריה במעצר למעלה מ- 200 אלף יהודים מקארפאטורוס. הם שוכנו בבת-י חרושת ללבנים. שם חיכו למשלוח לאושוויץ. אייכמאן ציפה, כי מהונגריה יגיעו כ-3 מיליון יהודים- מיספר זה מסרה לו הג'אנדרמיה ההונגרית, אשר ביצעה את מאסרם. תפיסתם והעברתם לאושוויץ נועדה להתבצע עוד ב-1943, אלא שקשיים פוליטיים בממשלה ההונגרית גרמו לסחבת ממושכת. להסגרת היהודים התנגד במיוחד הצבא, כלומר, הקצינים הבכירים. הללו הבטיחו למרבית הגברים מקלט בפלוגות-העבודה ע"י היחידות הקרביות, וע"י כך מנעו מהג'אנדרמיה את האפשרות לתפוס את היהודים. בסתיו 1944, כאשר האקציה הגיעה סוף סוף לבודאפשט עצמה, היו שם רק יהודים חולים וזקנים. בסך-הכל נעקרו מהונגריה, כנראה, לא יותר מאשר חצי מיליון יהודים.

אחרי הונגריה היה צריך לבוא תורה של רומניה. משם ציפה אייכמאן – לפי הנתונים של נציגו בבוקרשט- לקבל כ- 4 מיליון יהודים.

אך המשא ומתן עם הממשלה הרומנית נתקל בקשיים רבים. חוגים עוינים ליהודים רצו לבצע את ההשמדה בתחום ארצם הם. קרו כבר פרעות אנטי יהודיות רציניות, היו חוטפים ורוצחים יהודים, בהטילים אותם לתהום עמוקה בהרי הקרפאטים. חלק מחברי הממשלה צידדו בכל זאת בגירוש היהודים הבלתי-רצויים לגרמניה.

בעת ובעונה אחת צריך היה להגיע תורה של בולגריה- לפי ההנחה, 2.5 מיליון יהודים. רשויות בולגריות מוסמכות נתנו הסכמתן לגירוש, אלא שרצו להמתין לגמר המו"מ עם רומניה.

מוסוליני כאילו הבטיח את הסגרת יהודי איטליה וכן את הסגרת היהודים מאותו חלק של יוון, שנכבש ע"י איטליה. מספרים- אפילו משוערים אי אפשר להשיג. הוותיקן וכן בית המלוכה, כלומר כל יריביו של מוסוליני, רצו להפריע לכך בכל מחיר. לכן לא סמך אייכמן כלל על אפשרות זו.

ולבסוף ספרד. חוגים רבי השפעה פנו לנציגות גרמניה והביעו רצונם להיפטר מהיהודים, אלא שפראנקו ואנשים שנמצאו תחת השפעתו התנגדו לכך. אייכמן לא האמין, כי ההסגרה תצא על הפועל.

מהלך המלחמה סיכל את כל התכניות האלו והציל את החיים למיליוני יהודים. כך ראיתי באותם ימים את משימתי. לחזית לא הורשתי ללכת, וממילא היה עלי לאמץ את מלוא כוחי במולדת, למען החזית. היום רואה אני כי גם הדרבון וההמרצה שלי לא היו עשויים להנחיל לנו את הניצחון במלחמה. אך באותם ימים האמנתי אמונה איתנה בניצחוננו הסופי וראיתי עצמי חייב לעבוד למענו לבלתי החסר דבר.

לפי רצון הרייכספירר, נהפכה אושוויץ מפעל להשמדת אדם אשר לא היה כמוהו לגודל בזמן מן הזמנים. כאשר ב- 1941 ציווני אישית להתקין באושוויץ מקום להשמדה המונית ולבצע אותה השמדה, לא יכולתי לשער בליבי, המידה כלשהי, מה יהיו ממדיו ותוצאותיו של הדבר. אמנם הייתה פקודה זו בבחינת דבר יוצא דופן, מפיל אימה. אך ההנמקה גרמה שאותה פקודה תיראה מוצדקת בעיני. לא חשבתי אז מחשבות- פקודה קיבלתי- ועלי לבצעה אם הייתה השמדה המונית זו של יהודים הכרחית או לא, על כך לא יכולתי להרשות לי להוציא משפט, עד כדי כך לא יכולתי להרחיק ראות. אם הפירר עצמו ציווה על "הפיתרון הסופי של שאלת היהודים", לא היה לנאציזם סוציאליסט ותיק, ומכל שכן לקצין- ס"ס, מקום לשיקולים. " הפירר ציווה, אנו מצייתים"- זו לא הייתה, לדידנו, סיסמה ריקה. קיבלנו את הדבר בכל חומר הרצינות.

מאז מאסרי חזרו ואמרו לי כי יכול הייתי לסרב לפקודה, ואפילו לקלוע כדור בהימלר. איני סבור כי נמצא בין אלפי קציני הס"ס אפילו אחד שעשוי היה להעלות מחשבה כזאת בדעתו. זה היה, פשוט, מן הנמנע. לא פעם היו קציני ס"ס רוטנים וקובלים על פקודה אכזרית של ה- רפס"ס, אך בצע ביצעו את כולן. לא אחת הכאיב ה- רכפס"ס קשות לקציני ה-ס"ס בקשיחותו שאינה יודעת חמלה, אך מאמין אני אמונה שלימה כי אין בהם אחד שהיה מעז מלהרים את ידו עליו, אף לא בהרהור נסתר. אישיותו, כ- רפס"ס, הייתה נעלה מגעת. פקודותיו העקרוניות בשם הפירר קדושות היו. לא היה כאן מקום לשיקול, פירוש ודרש. הן בוצעו עד תכלית, לפעמים תוך הקרבת הנפש כפי שעשו קציני ס"ס לא מעטים בזמן המלחמה.

לא לשווא היו מציגים, בבתי הספר של הס"ס, את היפאנים כמופת מזהיר של הקרבה עצמית למען המדינה והקיסר שחשבוהו לאל. הלחץ שלמדוהו בס"ס לא גלש מן הקצינים לבלי השאר עקבות, כדברי המרצים במכללות. הוא נחרת עד עומק, וה-רפס"ס ידע היטב מה יכול הוא לדרוש מנאמניו. אך זר לא יבין כי לא נמצא אפילו קצין אחד בס"ס אשר ימרה את פי ה-רפס"ס, או אף יעבירו מן העולם בשל פקודה קשה ואכזרית. מה שציווה הפירר, או לדידנו האיש המקורב אליו ביותר, ה-רכפס"ס- היה תמיד נכון. גם אנגליה הדמוקרטית יש לה עיקרון מדיני שכל אנגלי בעל תודעה לאומית מתנהל על פיו: " צודקת או לא צודקת- ארצי היא!"

לפני שהחלה ההשמדה ההמונית של היהודים חוסלו כמעט בכל מחנות הריכוז, ב-2-1941 הפוליטרוקים הרוסיים והקומיסרים הפוליטיים. לפי פקודה סודית של הפירר, הוטל על פלוגות מיוחדות של הגסטאפו לבלוש אחר הפוליטרוקים הרוסיים והקומיסרים הפוליטיים בכל המחנות של שבויי המלחמה. את אלה שמצאו היו מעבירים למחנה הריכוז הקרוב לשם חיסול. כנימוק להוראה זו פרסמה הודעה האומרת כי הרוסים נוהגים להמית מיד כל חייל גרמני המשתייך למפלגה או לאחד מארגוני- המשנה שלה, ובפרט ל-ס"ס, וכי הפונקציונרים הפוליטיים שבצבא האדום נצטוו, במקרה של נפילה בשבי, לעורר מהומות במחנות השבויים ובמקומות העבודה שלהם, לחבל בעבודה וכו'. הפונקציונרים הפוליטיים של הצבא האדום, שנמצאו באופן זה, הובאו גם לאושוויץ לשם חיסול. המשלוחים הראשונים, הקטנים, הומתו ברירות ע"י כיתת הרובאים של הגדוד. בשעת היעדר מן המקום, לרגל נסיעה בתפקיד, השתמש ממלא המקום שלי, השוצהאפטלאגרפירר פריץ', בגאז לשם הריגה.

והוא תרכיז של חומצת הכוחל, ציקלון B, שהיו משתמשים בו במחנה להשמדת רמשים, ומלאי ממנו היה מצוי במחסן. אחר שובי דיווח לי על כך, ובמשלוח הבא שוב השתמשו בגאז. ההמתה בגאז בוצעה בתאי המאסר של בלוק 11. אני עצמי, מוגן במסכת גאז, התבוננתי בהריגה. המוות, בתאים הדחוסים, חל מיד עם הכנסת החומר. רק זעקה קצרה, חנוקה כמעט, וכבר נגמר הכל.

מיקרה ראשון זה של המתת בני- אדם בגאז לא נחרת בתודעתי בשלמות, אולי משום שרושמו של התהליך כולו היה חזק מדי. ביתר תוקף זכורה לי ההמתה, הסמוכה לזאת, של 900 רוסים במשרפה הישנה, מאחר שהשימוש בבלוק 11 היה כרוך בטרחה רבה מדי. קודם לכן חצבו, בפשטות, אי אלה חורים בתקרת העפר והבטון של חדר המתים. הרוסים נצטוו להתפשט בחדר הקידימי וכנסו

כולם, בשקט גמור, לתוך חדר המתים, כיוון שהוגד להם שיעברו שם פילוי- כינים. המשלוח כולו מילא בדיוק את חדר המתים. הדלת ננעלה והגאז הושלך פנימה מבעד לנקבים. כמה זמן נמשכה ההריגה הזאת, אין אני יודע. אך שעה ארוכה עוד נשמע הרשרוש. בשעת ההזרמה צעקו אחדים "גאז", ומיד פרצה זעקה אדירה והתחילו לוחצים

על שתי הדלתות. אך אלו עמדו בפני הלחץ. רק לאחר כמה שעות פתחו ואיווררו את המקום. אז ראיתי, לראשונה, גוויות מוגזות בהמוניהן. ירדה עלי, בכל זאת, הרגשה של אי נוחות, כעין רעדה, אף על פי שתיארתי לעצמי את מיתת הגאז נוראה יותר. מאז ומתמיד נצטיירה בעיני כמיתת חנק רבת ייסורים. ואילו בגוויות לא ניכרו שום סימני עיוות. כפי שהסבירו לי הרופאים, משתקת חומצת הכוחל את הריאות, אך השפעתה חזקה ופתאומית כ"כ, שאינה כרוכה בתופעות חנק כמו אלו שנגרמות ע"י גאז המאור או ע"י שלילת חמצן. על הריגת שבויי המלחמה הרוסיים, כשהיא לעצמה, לא חשבתי כל מחשבות באותה שעה. פקודה ניתנה לי והיה עלי לבצעה. אך עלי לומר בגלוי, ההמתה בגאז השפיעה עלי השפעה מרגיעה, כי הרי צריכים היינו, בזמן הנראה לעין, להתחיל בהשמדה המונית של יהודים, ועדיין לא היה ברור לא לי ולא לאייכמן, מה דרך יומתו ההמונים הצפויים קרוב לוודאי שיהיה זה גאז, אך כיצד, ובאיזה גאז? והנה עתה גילינו גם את הגאז וגם את התהליך.

תמיד יגורתי מפני ההמתה ביריות, בחושבי על ההמונים, הנשים והילדים. די היה לי בהריגת בני הערובה והקבוצות שה-רכס"ס וה-רסה"א ציוו להמיתן ביריות. עתה, ככלות הכל, הרגיעתני המחשבה כי כל אותו מרחץ דמים ייחסך מאיתנו, וגם על הקרבנות יחוסו עד לרגע האחרון. לכך הייתה נתונה עיקר דאגתי, כיון שזכרתי את תיאורי אייכמן על הטבח שערכו ביהודים פלוגות הפעולה המיוחדות במכונות ירייה ובתת מקלעים. סופר על מחזות אימים שהתרחשו תוך כך, על בריחת הנפגעים אשר לא נורו למוות, על הריגת הפצועים ובפרט הנשים והילדים, וההתאבדויות התכופות בין אנשי יחידות- הפעולה ששוב לא יכלו לבוסס בנחלי הדם. אחדים דעתם נטרפה עליהם. מרביתם היו נעזרים באלכוהול בעבודתם המזוועת. לפי תיאורו של הפלה צרכו גם האנשים במקומות ההשמדה של גלובוצניק כמויות עצומות של אלכוהול.

הטעיית המובלים לתאי הגאזים ורציחתם ביריה של מתנגדים

והנה הגיעו בראשית 1942 משלוחי היהודים הראשונים משלזיה עילית, שכולם נועדו להשמדה. מרציף המסילה הובילו אותם לאחוזת האיכרים- בונקר 1 בדרך החוצה את שדות המרעה ששימשו אח"כ אזור בנייה מספר 2. אומאייר, פאליץ' ועוד אי- אלה בלוקפיררים הובילום ושוחחו עמם שיחה שאין בה כדי להפחיד, שאלו למקצועותיהם ויגיעותיהם, מתוך כוונה להשלותם. בבואם נכנסו לאחוזת, נצטוו להתפשט. ואמנם תחילה נכנסו בשקט לחדרים שבהם עמדו לעבור חיטוי, עד אשר בכל- זאת נבהלו אחדים מהם ודיברו על חנק והשמדה. מיד נפלה כעין בהלה. אך עד מהרה נדחפו

העומדים עדיין בחוץ אל החדרים פנימה והדלתות נסגרו בהברגה. במשלוחים הבאים היו בולשים מלכתחילה אחר אלה שאינם שקטים ברוחם, והיו משגיחים עליהם בלי גרוע עין. אם הבחינו במהומה כלשהי, היו מוליכים את מחולליה בחשאי אל מאחורי הבית והורגים אותם ברובה קטן- קאליבר, לבל ישמעו האחרים. גם מציאות הזונדרקומאנדו והתנהגותו השקטה סייעה להרגיע את

החרדים, החושדים במשהו. ליתר הרגעה היו אחדים מאנשי הזונדרקומאנדו נכנסים עמם לתאים ושוהים שם עד לרגע האחרון. כן הושאר, עד לאחרונה, איש ס"ס בפתח.

חשוב מכל היה לשמור על מירב השקט במשך התהליך כולו, החל בהכנסת האנשים וגמור בפשיטת בגדיהם. רק לא בצעקות, רק לא בבהלה. אם היו כאלה שלא רצו להתפשט, נצטוו אחרים שכבר התפשטו, או אנשי הזונדרקומאנדו, לסייע להם. בדיבור טוב הורגנו גם המסרבים והופשטו בגדיהם. עצירי הזונדרקומאנדו שקדו על כך שתהליך ההפשטה יהיה מהיר ולא תינתן לקורבנות שהות להרהורים. בעיקרו של דבר הייתה העזרה החרוצה של הזונדרקומאנדו, בהפשטה ובהכנסה לתאי הגאז, בכל- זאת דבר מתמיה. מעולם לא ראיתי, ואף לא שמעתי מקרה שיגלו לאלה העתידיים למות בגאז שמץ דבר מן הצפוי להם. היפוכו של דבר, הם עשו הכל כדי להשלותם ולפזר את חששותיהם של אלה שלבם מנבא להם רעות. הללו, אף אם לא האמינו לאנשי ה-ס"ס, נתנו אמון בדבריהם של חבריהם לגזע. מטעמי נוחות לשונית, וכן מטעמי הרגעה, היה הזונדרקומאנדו מורכב תמיד מיהודים בני אותה ארץ אשר ממנה הובא המשלוח השוטף. הבאים רצו לשמוע על חיי המחנה, והיו שואלים על פי רוב למקום הימצאם של מכרים או בני משפחה שסופחו למשלוחים קודמים. מעניין היה לראות מה שקרים משקרים להם אנשי הזונדרקומאנדו, ובאיזה כוח שכנוע, באלו תנועות הם מחזקים ומדגישים את דבריהם.

נשים רבות היו מחביאות את תינוקיהן בערימת הבגדים. אנשי הזונדרקומאנדו שמו עין על כך והיו מדברים על לב האישה ומשדלים אותה לקחת את תינוקה עימה. הנשים סבורות היו שהחיסוי מזיק לילדים, ועל כן החביאו אותם. הילדים הקטנים היו בוכים מחמת הפשטת הבגדים הבלתי רגילה, אך כיוון שהאימהות או אנשי הזונדרקומאנדו דיברו בטוב עמם, היו נרגעים ונכנסים לתאים כשהם משתעשעים זה עם זה ובידם צעצוע. השגחתי בנשים שניכר בהן שהן יודעות או מנחשות את הצפוי להן, ובעוד אימת המוות בעיניהן, מצאו בלבן די כוח לשחק עם ילדיהן ולהרגיעם. פעם, ואישה אחת, בעוברה על פני, ניגשה אלי קרוב- קרוב, ובהצביעה על ארבעת ילדיה ההולכים הליכה אמיצה, שלובי יד, כשהגדולים בהם משגיחים על הקטנים לבל תינגף רגלם ברגבי הקרקע, לחשה לעומתי: "איך יכולים אתם להרוג ילדים יפים ויקרים אלה. האין בכם לב?" ואיש זקן, בעוברו על פני, ליחש לעברי: "גרמניה עתידה ליתן את הדין על רצח המוני היהודים". עניו, בדברו, יקדו משנאה. אף על פי כן נכנס באומץ לתא הגאז, בלי שים לב לאחרים. אישה צעירה עוררה את תשומת ליבי, שכן הייתה שקדנית מכולם, עזרה להפשיט את הפעוטות ואת הנשים הקשישות והייתה מתרוצצת לכאן ולכאן. בשעת המיון היו עימה שני ילדים קטנים, וכבר שם עוררה את תשומת ליבי בתכונתה הנרגשת ובעצם הופעתה. היא לא נראתה כיהודיה כלל, עתה לא היו ילדים עימה. עד לאחרונה השתתה אצל הנשים המטופלות בילדים אשר לא גמרו עדיין להתפשט, דיברה בטוב עמן, הרגיעה את הקטנים. עם האחרונים נכנסה לבונקר. בפתח הדלת עצרה ואמרה: "מלכתחילה ידעתי כי אנו מובלים לאושוויץ להיות מומתים בגאז. מקהל הכשירים לעבודה השתמטתי, בקחתי את הילדים אלי. רציתי לעבור את כל התהליך בידיעה צלולה וברורה. לוואי וייגמר במהרה. היו שלום!"

גם אירע ונשים, בשעת ההתפשטות, פרצו פתאום בזעקה נוקבת, היו תולשות את שערן ומתנהגות כמוכות שיגעון. חיש מהר היו מוציאים אותן החוצה והורגים מאחורי הבית בירייה בעורף מרובה קטן- קאליבר. אירע שנשים, ברגע בו יצאו אנשי הזונדרקומאנדו והוחזרו להן מה עתיד להתרחש, שפכו עלינו קללות וניאוצים. גם עד הייתי כאשר אחת הנשים, בשעת סגירת התא, ניסתה לדחוף החוצה את ילדיה בקוראה בבכי: "החיו נא לפחות את ילדי האהובים". אירעו הרבה מחזות בודדים שזעזעו את כל הנוכחים. באביב 1942 הלכו מאות אנשים בריאים, תחת עצי הפרי הפורחים של האחוזה, עפ"י רוב בלי כל חשד בלב, לקראת מותם בתאי- הגאז. תמונה זו של התהוות וחידולן עודה עומדת בבהירות לפני עיני.

אף תהליך המיון ליד הסוללה היה עשיר בתקריות. קריעת המשפחות, ניתוק הגברים מן הנשים והילדים, מיד הכניסו התרגשות ומהומה גדולה במשלוח כולו. ההפרדה הנוספת

של הכשירים לעבודה עוד הגבירה את המהומה. הלא משפחות רצו להישאר ביחד ויהי מה. וכך היו הממויינים רצים חזרה אל משפחותיהם, או שהאימהות עם הילדים חתרו להגיע אל אישיהן או אל ילדיהן הגדולים שנבחרו לעבודה. לעיתים קרובות נוצרה עירבוביה פרועה, ולפעמים היה צורך לחזור על המיון. צרות המקום לא איפשרה לנקוט אמצעי הפרדה משוכללים יותר. כל ניסיונות ההרגעה היו עולים בתוהו בהמון האדם הנרגש. לעיתים קרובות היה הכרח להשתמש בכוח כדי להחזיר את הסדר לכנו.

הבל ורעות רוח בדבריו של הס

כפי שכבר אמרתי כמה פעמים, מצטיינים היהודים בחוש משפחתי מפותח ביותר. הם דבקים זה בזה כספחת, אך חסרים הם, לפי התרשמותי, רגש של שייכות ציבורית. הלא ניתן היה לשער, כי במצב כמו זה יגנו איש על רעהו. ואני, להיפך, ראיתי וגם שמעתי תכופות שיהודים- בפרט מן המערב- היו מוסרים את הכתובת של אחיהם- לגזע אשר מצאו לעצמם מחבוא.

אירע שאישה אחת, מתוך תא הגאז, קראה לעברו של תת קצין את כתובתה של משפחה יהודית. וגבר אחד, שתלבושתו וגינוניו העידו על מוצאו האמיד, מסר לי בשעת ההתפשטות פתק ובו שורה של משפחות הולנדיות שיהודים מוסתרים אצלן.

לא הוברר לי מה הגורם שהניע יהודים אלה להלשין על אחיהם. האם מתוך נקמה אישית, או קנאה באלה המוסיפים לחיות?

אזרחים סביב גופות הנרצחים לאחר שחרור אושוויץ [ארכיון לוחמי הגטאות]

הזונדרקומאנדו

מוזרה לא פחות הייתה, למעשה, ההתנהגות של אנשי הזונדרקומאנדו, הלא הם ידעו בוודאות כי בסוף האקציות ימצאם אותו גורל עצמו שמצא את חבריהם- לגזע, אשר הם סייעו במידה כזאת בהשמדתם. ואף- על- פי- כן עשו את מלאכתם בשקידה שגרמה לי תמיד לתמוה. לא זו בלבד שלא גילו לקורבנות דבר על הצפוי להם הם טרחו סביבם ועזרו להפשיטם, ואף השתמשו בכוח לגבי אלה אשר סירבו. כך גם בעת הרחקת הבלתי-שקטים והחזקתם למען יומתו בירייה. הם היו מוליכים את הקורבנות באופן שלא יכלו לראות את התת-קצין במכונן את רובהו, וזה יכול היה בלי שירגישו בו, להציגו מול עורפם. כך נהגו גם בחולים ובנכים שאי אפשר היה להכניסם לתאי הגאז. וכל זאת במין רוח של מובן מאילוי, כאילו הם עצמם נימנים עם המשמידים. ואח"כ הוצאת הגויות מן התאים, עקירת שיני הזהב, גזיזת השיער, והגרירה לבורות או למשרפות, השמירה על

האש בבורות, ניקוז השמן המצטבר, החיטוט בהררי הגוויות הבוערות כדי להזרים אליהן אוויר. את כל המלאכות האלו ביצעו באדישות קהה, משל הם מעשים שבכל-יום. בשעת גרירת הגוויות היו אוכלים או מעשנים. אפילו בשעת העבודה המגעילה של שריפת גוויות, שהיו מונחות זמן רב בקברים ההמוניים, לא נמנעו מלאכול.

גם יש ואנשי הזונדרקומאנדו גילו את קרובי משפחתם בין הגוויות ואף בין המוכנסים לתאים. אומנם ניכר בהם, שהדבר מזעזעם, אך מעולם לא אירעה תקרית. למקרה אחד הייתי עד. בשעת הוצאת הגוויות מן התא, נרעד פתאום אחד מאנשי, לרגע קפא תחתיו, אך אחר זאת המשיך לגרור את הגופות יחד עם חבריו. שאלתי את הקאפו, מה היה לו. זה חקר ומצא שהיהודי אשר נרעד גילה את אשתו בין הגוויות. הוספתי לעקוב אחריו, אך לא ניכר בו דבר היוצא מגדר הרגיל. כמקודם המשיך וגרר את גוויותיו. כאשר לאחר זמן מה חזרתי שוב אל הקומאנדו, היה יושב ואוכל בין האחרים, כאילו לא קרה דבר. הידע להסתיר עד כדי כך את רחשי ליבו, או שאפילו חווה זאת לא הוציאתו מקיהונו? מהו שנתן כוח ליהודים שבזונדרקומאנדו לעשות את העבודה המבעיתה הזאת לילה ויום? האם קיוו למקרה מיוחד שיצילם ממוות, או שחושיהם קהו מרוב זוועה עד שלא נותר בהם כוח לשים קץ לחייהם בשביל להימלט מן ה"קיום" הזה? התבוננתי בהם הרבה, אך הדבר לא נתחוויר לי. אכן, חייהם ומותם של היהודים הציגו בפני חידות רבות אשר לא ידעתי את פתרונן.

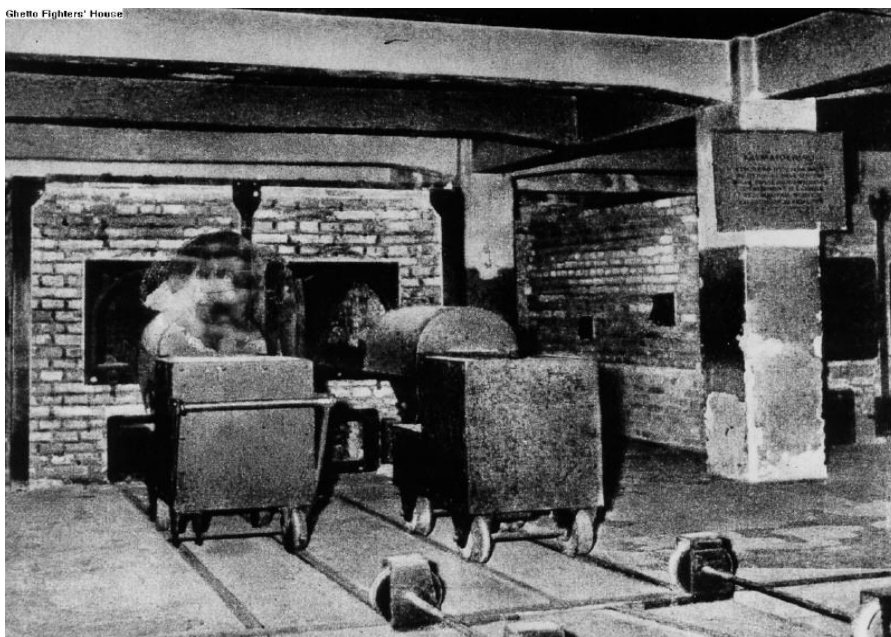
חייב הייתי להתבונן בכל התהליכים כולם, יום ולילה להיות נוכח בגרירת הגופות ושריפתן, בעקירת השיניים וגזיזת השיער. שעות רצופות חייב הייתי להסתכל במחזות האמימים. להיות נוכח בפתיחת הקברים ההמוניים, לעמוד שעות על שעות בצחנה האיומה שאין לתארה, להתבונן בפינוי הקברים ובשריפת הגופות. גם הייתי חייב, מבעד לאשנב של תאי הגאז, להתבונן במוות עצמו, מאחר שהרופאים הסבו את דעתי על כך.

חייב הייתי לעשות כל זאת- כי אנוכי הייתי זה שעניי הכל תלויות בו, והייתי חייב להראות לכל כי אני רק זה אשר מחלק את הפקודות וההוראות, אלא מוכן אנוכי להימצא בכל מקום ומקום, כפי שאני תובע מפקודי.

ה-רפס"ס היה שולח לאושוויץ, מפעם לפעם, מנהיגי מפלגה וקציני ס"ס למען יראו מקרוב את השמדת היהודים. כולם התרשמו רושם עמוק מן הדבר. אחדים אשר קודם לכן הטיפו ברוב להט על נחיצותה של ההשמדה, בכל זאת נשתתקו שתיקה גמורה למראה " הפתרון הסופי של שאלת היהודים", ולא הוציאו הגה מפייהם. תמיד היו שואלים אותי, אגב כך, איך יכול אני ואיך יכולים אנשי להסתכל בלי הפסק במבצע זה, איך יכולים אנו לשאת את זאת? על כך הייתי משיב תמיד, **כי אכן חייבים כל רחשי-אנוש להידום בפני עקיבות הברזל בה עלינו להגשים את צו הפירור**. כל אחד מן האדונים הללו הצהיר, כי לא היה רוצה שאותו תפקיד יוטל עליו. אפילו מילדנר ואייכמן, שהיו בוודאי " בעלי קליפה עבה", לא גילו כל נטייה להתחלף עימי. על משימה זו לא קינא בי איש. עם אייכמן ניהלתי שיחות רבות ומפורטות על כל הקשור בפתרון הסופי של שאלת היהודים, מבלי לגלות לו, אי-פעם, את מצוקת נפשי. בכל האמצעים ניסיתי להציל מפי אייכמן את דעתו הפנימית ביותר והאמתית ביותר על אותו " פתרון סופי". אך גם בשלבים האחרונים של ריכוך באלכוהול בינינו לבין עצמנו עמד ממש כאחוז דיבוק על ההשמדה ללא שיור של כל היהודים שבהישג יד. בלא רחמים, קרים ככפור, חייבים אנו לבצע את ההשמדה במהירות שאין גדולה ממנה. כל התחשבות, ולו זעירה, עתידה להתנקם בנו קשות לאחר כך. בפני עקיבות נחושה זאת אנוס הייתי לטמון עמוק בחובי את " עכבותיי האנושיות". **יתירה מזו, עלי להודות בגלוי, כי אותם רחשי לב אנושיים נראו בעיני אחר השיחות עם אייכמן כמעט כבגידה בפירור**.

לא היה לי מפלט מאותה שניות. חייב הייתי להוסיף ולנצח על תהליך ההשמדה, על הרצח ההמוני, להוסיף לחוות, להוסיף לאות בצינה דברים שהסעירו את ישותי. בצינה

חייב הייתי לעמוד מול המאורעות. והלא גם חוויות קטנות יותר, שאולי לא נכנסו כלל לתודעתם של האחרים, היו טורדות את דעתי ימים רבים. והרי באשוויץ באמת לא יכולתי להתאונן על שעמום. כל אימת שאירע דבר שהסעיר את רוחי למעלה מן המידה, לא נתנני ליבי לשוב אל ביתי, אל משפחתי. הייתי יוצא אז רכוב על סוס ודוהר עד שיכחת מחזות האימה, או יש והייתי נכנס בלילה אל האורוות ומוצא מרגוע אצל אהובי. גם אירע שבשבתי בביתי נשאוני מחשבותי פתאום אל איזו תקרית מן ההשמדה. אז אנוס הייתי לצאת החוצה. שוב לא נשאתי חוג המשפחה החמים. פעמים רבות, בראותי את ילדי משתעשעים בחדווה, ואת אשתי המאושרת עד בלי די עם התינוקת, תקפוני הרהורים: אושרכם זה עד מתי יארך? אשתי לא הבינה מעולם על מה נתעכרה רוחי פתאום, והייתה מייחסת את הדבר לריגוזי השירות. בלילות בחטף, ליד המשלוחים, ליד תאי הגאז או המשרפות, נאלץ הייתי תכופות להרהר באשתי ובילדי, אבל בלי לשייכם שייכות קרובה יותר לאותו תהליך. גם מפייהם של בעלי המשפחה, העובדים אצל המשרפות או הקברות הפתוחים, הייתי שומע כזאת. מי שראה את הנשים והילדים בלכתם אל תאי הגאז היה מהרהר מבלי משים במשפחתו שלו.

הקרמטוריום [המשרפות] באשוויץ

עדותה של צילה ליברמן ניצולת מחנה ההשמדה אושוויץ

קטעים מתוך יומנה של צילה ליברמן: צלינקה-ילדה ששרדה מאשוויץ,
יד ושם, תשס"ג-2002.

זזה המראה שראינו: שטח הנמשך למרחקים, זרוע בלוקים, שורות שורות של בלוקים, גדרות תיל סביב ולידם, מפעם לפעם, מגדל שמירה. מכל בלוק בלטו שתי ארובות גבוהות במיוחד. שקט שרר בשטח העצום. הכל נדם.
לפתע רצו מתוך הבלוקים מאות שלדים. ראשים קירחים, לכולם תלבושת אחידה: פיג'מת פסים. היו מי שרגליהם היו יחפות והיו מי שנעלו נעלי עץ. בידיהם החזיקו דבר מה, היה קשה להבחין מהו. תוך שניות נעמדו ליד הבלוקים כמו במסדר צבאי. ושוב אותו שקט מפחיד. מי הם האנשים השלדים? אוי, הרי אין להם שערות! כולם בפיג'מות. האם הם נשים או גברים? האם הם בכלל בני אדם?

אחת מבינינו, בראותה את המראה המפחיד, הוציאה במהירות פודרייה ושפתון מהצרור שלרגליה והחלה מתייפה. שאר הנשים, בראותן זאת, החלו לבכות. "מה אתן בוכות?" כעסה האישה, הפודרייה בידה האחת; "האם אינכן רואות שכאן זה בית משוגעים?"

בכוונה הביאו אותנו לכאן. יכניסו אותנו בין המשוגעים, יגלחו את שערות ראשינו, ובתוך זמן קצר נהפוך גם אנחנו למשוגעים. לא, בשום אופן לא אתן להם לגלח את שערות ראשי. אני לא רוצה להידמות להם. לא, לא רוצה!"

הבכי בקרן גבר. בעלה של אותה אישה ניגש אליה, חיבק אותה אל לבו, בעדינות הוציא את הפודרייה והשפתון מידיה, ואמר: "הירגעי בבקשה, הם לא משוגעים, עוד מעט גם אנחנו ניראה כך. רק חזקי ואמצי!" אז התחלנו כולנו, משפחות משפחות, להתחבק ולנחם זה את זה, אף כי אזלו מילות הנחמה.

נביחות כלבים נשמעו סביב לקרונות, צעקות אנשי הס"ס התערבבו בנביחות. שמענו גם שיחות ביידיש.

אחד האסירים קרא אלינו: "יהודים, מניין אתם?" "אנחנו אחרוני היהודים מהעיר קילצה".

קילצה? הו, קילצה! אני מקילצה! נשלחתי לכאן לפני שנתיים. מה שלום משפחתי? הם מישהו נשאר בחיים?"

בצער ענו לו: "אין בינינו אף אחד ממשפחתך". התפלאנו שהבחור לא הביע עצב, להפך, הקלה נשמעה בקולו: "טוב. שלא אראה אותם מובאים לנגד עיני לתאי הגז".

"מה אתה סח?! איזה תאי גז? ספר, ספר הכל, הרי בן עירנו אתה!" הוא דיבר במהירות והיה קשה להבינו.

"יהודים! אחי היקרים! הגעתם לאושוויץ. צר לי לספר לכם, אך עוד מעט יוציאו אתכם מהקרונות. ייקחו מכם הכל ויביאו אתכם למקלחות. שם זה הסוף. גז. מיתה בגז. ושריפת הגופות. החיים הם אפס. מוטב כך מאשר לסבול במחנה הזה. היום אתם, מחר אני, וכך כולם. מי שמגיע הנה יצא מכאן רק דרך הארובה!"

הוא הפסיק. נביחות כלבים נשמעו מתקרבות אלינו. עדיין היינו תחת רושם הדברים שסיפר לנו האסיר מקילצה. הבנו מה הן הארובות הגבוהות הבולטות מבין הבלוקים, ומהו הריח השרוף שעלה באפנו. מאותו רגע צלצל באוזני רק משפט אחד: "דרך הארובה! רק דרך הארובה!"

דלתות הקרונות נפתחו ברעש, הצעקות מחרישות האוזניים של אנשי הס"ס ונביחות הכלבים הקפיאו את דמי. הם כיוונו את הרובים אלינו. בגידופים, בצרחות ובמכות על ראשינו בקתות הרובים הוציאו אותנו מהקרונות, ותוך שניות הפרידו בין גברים לנשים.

הכל מתערבב לנגד עיני. הנה נפרדים. מישהו קורא לאשתו. אישה מנשקת נשיקה אחרונה לבעלה. נשיקות מהולות בבכי.

אבי, אחי, נפנוף יד.

"הלאה! הלאה! קדימה צעד!"

מהר! מהר! קדימה!" ואנו,

קבוצת נשים צועדות, כל אחת

וצרור בידה. צועדות בשתיקה, מפחדות, כל אחת מכונסת ביגונה. אני פוחדת. "רק דרך הארובה".

אני אוזת בחוזקה בידי אימי והיא, כאילו קראה את מחשבותיי, לחשה לי: "צלינקה! אל תפחדי, אני ביחד, נתחבק חזק, נמות ביחד ולא תרגישי כלום". כמה הרגיעו אותי מילותיה של אמי! חום נעים התפשט בגופי. נרגעתי. "נמות ביחד". נזכרתי בילדים,

ערימת מזוודות עם שמות וכתובות.
הקורבנות חשבו שהגיעו למחנה עבודה

כל חברי שנשארו בבית הלבן. ליבי נצבט. הם מתו כל כך בודדים. החשתי את צעדי וללא פחד נכנסתי עם כולן לבלוק.

אולם ריק. כאן התפשטנו. את הבגדים שמנו בערימה. הכל התרחש במהירות, בליווי צעקות הגרמנים ובמכות על הראשים. סדר חייב להיות! את הנעליים היו עלינו לשים במקום אחד, את המזוודות במקום אחר. עכשיו הגיע תור הזהב: הטבעות שעל האצבעות, השרשרות מעל הצוואר. למי איכפת? למות אפשר ללא קישוטים. עירומות ומפוחדות עברנו לחדר אחר: "מספרה". עמדו שם נשים שבידיהן מכונות גילוח חלודות. במהירות ובזריזות גילחו את שער ראשינו. השערות נערמו על הרצפה, ואותנו הריצו למקלחות.

חדר ארוך, בתקרה שורות שורות של מעין מרזבים. דחפו את כולנו פנימה. עינינו מופנות מעלה, להתקני הפח הנראים כמרזבים. עמדנו מפוחדות ומחובקות, מחכות לפריצת הגז. המתח גבר. קור. דקירות קור עברו מרצפת הבטון. זו פעולת הגז. חיבקתי את אמי חזק ולחשתי: "אמא! אני כבר מרגישה את הגז הדוקר".

לפתע נפלט זרם מים מהמרזבים שבתקרה. המומות, מאובנות מפחד, לא הספקנו אפילו להרטיב את גופנו העייף מטלטולי הדרך, ושוב נשמעו הצריחות: "מהר! מהר החוצה!" דחיפות בקני הרובים, ואנו עומדות בחוץ.

הסתכלנו זו בזו, ואף אחת מאיתנו לא הכירה את רעותה. קירחות, עירומות, ספק גבר ספק אישה. לא נותר לנו זמן להתבונן, וכבר זרקו לכל אחת מאיתנו חצאית וחולצה. המידות אינן חשובות. החצאית שלי הגיעה לי עד לקרסוליים. החצאית שקיבלה אמי הייתה צרה וקצרה. התחלפנו. אך מה זה חשוב. הדבר החשוב הוא שלא עברנו דרך הארובה.

אנו צועדות קדימה. שמאל ימין! שמאל ימין! שוות שורות של בלוקים, סביבם גדרות תיל. כל שתי שורות מגודרות, כשבחזית-שער. דרך אחד מאותם שערים נכנסו פנימה.

אנו במחנה B בבירקנאו. ליד השער, עמד שולחן. לידו שתי נשים ובין מזרקים מלאים בנוזל הדומה לדיו. לפי תור הן קיעקעו על זרוענו מספר אישי.

על זרועי הטביעו: A-16354

ועל זרועה של אמי A-16353

חווקה פולמן-רבן

אסירה יהודיה עם מספר-ללא שם

[ארכיון לוחמי הגטאות]

מאותו רגע היה עלינו לשכוח את שמנו. לכל אסיר היה מספר. רק אותו חייבים לזכור. העמידו אותנו לפני אחד הבלוקים בחמישיות. שורות ישרות. עמדנו וחיכינו.

בצעדים בטוחים, בראש מורם, בלבוש הדור, במגפי עור גבוהים ומבריקים, צועדת לקראתנו אישה גבוהה ונאה, ופונה אלינו בקול חזק בשפה הצ'כית: "זונות! מהיום אתן אסירות, ועליכן לציית לכל מילה היוצאת מפי הבלוקובה שלכן. מעכשיו אתן תרקודנה בדיוק לפי המנגינה שאני, הלאגראלטסטה, אנגן. הבנתן, זונות?"

רעד עבר בי. היינו המומות כולנו מהמילים שנשמעו מפי היהודייה.

"קדימה, זונות מלוכלכות!" זו הייתה קבלת הפנים שהעניקה לנו הלאגראלטסטה. נכנסנו לבלוק. בלוק ארוך מאוד, שהיה מחולק באמצע ע"י תנור גדול מלבנים. משני הצדדים, לאורך הבלוק, ניצבו דרגשים בני שלוש קומות. על הדרגשים שכבו בצפיפות ספק נשים, ספק שלדים. מפוחדת אחזתי בידה של אמי, מנסה להבחין מי הן השוכבות. לעיני נראו רק רגליים וידיים ארוכות מאוד, עצומות בולטות, והראש- גולגולת ללא שער- ובו רק עיניים פקוחות, ממצמצות בעצבנות. רעדתי מפחד, וחשבתי כי אלה בוודאי אוכלי אדם או שלדים שהוצאו מהקברים. ריח מיוחד במינו חדר לאפנו, כעין ריח מוגלה או פגר.

על התנור הארוך עמדה האחראית על הבלוק, לחייה אדומות ועיניה נוצצות באכזריות. היא נראתה כה שונה מכל הנשים השוכבות בצפיפות על הדרגשים. על זרועה היה סרט ובידה כעין ספל. לצדה היה דוד של מרק שהריח המיוחד, ריח הפגרים, נדף ממנו. צבע המרק כצבע בוץ. לכל אחת מאתנו ניתן ספל פח חלוד ומלוכלך ובתוכו הנוזל הריחני. היינו רעבות מאוד והחזקנו את ספלי המרק, אך הריח המשונה דחה אותנו מלטעום. עיני הנשים השלדים השוכבות על הדרגשים יצאו מחוריהן, נשימתן נשמעה למרחוק, ריר לבן נראה בזווית פיהן.

"הלאה! הלאה! זונות! לעלות על המיטות, אבל מהר!" עלינו על הדרגשים הריקים, התיישבנו בצפיפות, כעשר על ל דרגש, כשבדינו ספלי המרק המבחיל.

"די! מספיק! אתן מתגרות בנו!" צעקה איזו אישה מדרגש סמוך, ובשניה הבאה זינקה על הדרגש שלנו. בכוח משכה את הספל מידי, קירבה אותו לשפתיה ובלגימה אחת בלעה את תוכנו. המחזה הבהיל אותי, הייתכן ששלד אדם יכול לקפוץ? והנה כולן, המון נשים שלדים, מתנפלות עלינו ותופסות מידינו את ספלי המרק. הבלוקובה ועוזרותיה החלו להכות ללא רחמים את שלדי הנשים הרעבות. מזועזעות מהמראה, צעקנו: "למה אתן מרביצות? אנחנו מרשות להן. אנחנו לא רעבות." "לסגור את הפה המלוכלך!" צעקה הבלוקובה, כשפניה אדומים כסלק. "מי שואל אתכן? עוד תכרעו ברך אצלי, ותתחננו למרק כזה! ויותר גרוע מזה! עוד תראו, זונות! עוד תראו!"

דממה השתררה בבלוק. אפילו נשימותינו לא נשמעו. המחזה של הנשים השלדים הלוגמות את המרק בפראות, המכות האכזריות, המילים הקשות. עצמתי את עיני כדי לא לראות את הסובב אותי. המומה מהמראה ומן המתח של היום הראשון באושוויץ, רעבה, צמאה וכאובה, נלחצתי אל אמי ונרדמתי.

" מסדר! מסדר! לקום! להביא קפה! מסדר!" התעוררתי לקולה הצרוד של הבלוקובה, הצועדת על גבי התנור כשבידה שוט, מעיפה מכות לימין ולשמאל. כל הנשים יורדות בזריזות מהדרגשים ורצות לכיוון הפתח, משתדלות להתרחק מהשוט המונף. אנו, החדשות, עדיין מזועזעות. מה מתרחש פה? מאות נשים נדחקות החוצה, כולן רוצות להיות בין הראשונות, האחרונות מלוות במכות על הראש. מבולבלת מכל המתרחש סביבי, פניתי לכיוון הנגדי. אמי קראה לי. לידנו עמדה ורודת הלחיים, ובחיוך קר סטרה לאמי סטירה מצלצלת. המשכנו ללכת. בחוץ שרר חשכה. הרמתי את ראשי, מנסה לראות את הלחי המוכה של אמי. לא יכולתי לראות מאומה, אך את קולה הכאוב שמעתי. "ראית, צלינקה? בחורה צעירה, יהודייה, שיכלה להיות בתי, סטרה לי!" המשכנו עם הזרם. התרחקנו מהבלוקובה, שהמשיכה לדחוף את שלדי הנשים לכיוון הרחבה שבין שני הבלוקים.

מסדר! שתי שורות ארוכות, זו מול זו. בכל שורה כ-500 נשים, עומדות ברווחים שווים, חמש, חמש. בין שתי השורות הארוכות רצה ורודת הלחיים, סופרת ומקללת. היא, הבלוקובה, רצה בראש, ואחריה רצות העוזרות. שקט. לא שומעים לחש. רק את הקול הצרוד והעצבני של הבלוקובה. לחייה מאדימות מכעס. היא סופרת: " עשר, עשרים, שלושים, מאה... זונות! שוב בבלתן אותי! שקט! עשר, עשרים, שלושים, מאה מאתיים. תשע מאות שלושים ושש. שש מתות!"

הירח יצא מבין העננים והאיר את המחנה באור קלוש. שקט מוזר סביב. לפתע רעם קול הבלוקובה, כשאגת אריה נשמעה הצעקה, " איפה החוצפנית שהעזה להגיד לי להתבייש? איפה היא?! מהר לצאת מהשורה!" קולה נהיה צרוד יותר ויותר, כחיה מטורפת התרוצצה בין השורות, מקללת ומחפשת.

אמי עשתה צעד אחד, מוכנה לצאת. החזקתי חזק בידה. היא לחשה לי: " אני רק אשאל אותה, איך יהודייה פונה לנשים הגונות בשם זונות? ולמה, ללא כל סיבה, סטרה לי?" הרגשנו שהבלוקובה לא שולטת בעצביה ומשתוללת מרוב כעס, כמחפשת קורבן. האישה שעמדה לידנו, אחת מהוותיקות לחשה לי: " אם את לא רוצה לראות את אימך מתה לנגד עיניך, למען השם, אל תתני לה לצאת! היא תהרוג אותה במכות, היא עשתה זאת לא פעם." הזדעזעתי. תפסתי את ידה של אמי והתחננתי, " אמא, אנא, אמא, אל תצאי, רחמי עלי!"

היא הבינה את הסכנה הנשקפת לחייה, עצמה את עיניה, ונשארה עומדת במקומה. הבלוקובה המשיכה להשתולל, סטרה, דחפה וקיללה. ולפתע נשמע קול אחר שהכריז: "הקשב!". הבלוקובה קפצה בזריזות לראש הטור, כחיילת מאומנת, וכבר מתקרבת לקראתה פמליה גדולה של אנשי ס"ס.

הבלוקובה נעמדה דום, הצדיעה והכריזה: "לפקודתכם! 936 נוכחות פלוס שלוש חולות, ושש מתות!"

אחת מנשות הס"ס, בידה פנקס, עברה על פני שני הטורים. היא ספרה בקול, סימנה בפנקסה, ואחר הודיעה: "מתאים". הפמליה המשיכה הלאה.

השחר בקע. העמידה נמשכת ונמשכת. כמה זמן אנחנו עומדות כאן? שעות? ימים? האם נולדתי כאן? אולי טרם נולדתי? ואולי כל שנות הגטו, מחנות העבודה, המקום הנורא הזה, באים רק לטהר את נשמתי העומדת להיוולד? לא! אני חיה ונושמת. רק מי שחי יכול להרגיש רעב וצמא כמוני, לאחר ימים שלא בא אוכל לפי. נשמה בלבד אינה סובלת מכאבי רגליים, ולי כל כך דוקרות הרגליים. כמה שעות אני עומדת כאן מבלי להניע איבר?

שריקה... שריקה חזקה וממשוכת. המסדר נגמר. כולן, מכל הבלוקים, מתחילות לרוץ בכיוון אחר. עלינו ללמוד את סדר המחנה. לאן הן רצות? אני לא יכולה לרוץ. הרגליים שלי דוקרות. אמא אחזה בזרועי והאיצה בי: "תתחילי רק להניע את הרגליים, זה יעבור, הן פשוט נרדמו לך. בואי צלינקה, נרוץ גם אנחנו!"

שני הבלוקים האחרונים לא נבדלו לא נבדלו בצורתם החיצונית במאומה משאר הבלוקים, ובכל זאת כולן רצות אליהם. מה יש שם? הפעם עזר לי גופי הקטן והצנום לפלס דרך בין רגלי הדוחפות, ואני כבר בפנים. מה זה? שורות שורות, כמו תנורים מנוקבים מלמעלה, חורים עגולים. אלו הם שירותים המיועדים למאות נשים.

מעל התנור עוברות העוזרות לבלוקובה, מטאטאים בידיהן. הן מחליטות מתי עלינו לקום ולתת מקום לבאות אחרינו. קשה להיפרד מהמקום, לצאת החוצה, שם השמש מכה על הראש, או גרוע מזה, הגשם מרטיב את הבגדים. כאן, בפנים, חם ויבש, אך העוזרות לבלוקובה טובלות את המטאטאים בצואה, ומתיזות עלינו. בן רגע מתרוקן המקום, וזרם חדש של נשים נדחף פנימה.

בתוך הבלוק, פברואר 1945 [ארכיון לוחמי הגטאות]

ניסויים רפואיים

כשמדברים על ניסויים רפואיים במחנה ההשמדה אושוויץ עולה ומזדקרת דמותו של **רב המרצחים ד"ר יוזף מנגלה**. מנגלה היה רופא נאצי אשר ערך ניסויים רפואיים סדיסטיים באסירים באושוויץ, והיה בין המחליטים מי מבין היהודים באי המחנה יושמד בגזים במחנה ההשמדה אושוויץ, ומי יזכה לתקופת חיים נוספת של עבודת פרך ועינויים קשים, וזאת בתנועה קלה של ידו ימינה, או שמאלה. לאחר תבוסת גרמניה במלחמת העולם השנייה נמלט מנגלה לאמריקה הלטינית, ועל אף מאמצים להביאו לדין, מת כפי הנראה מוות טבעי בגיל מבוגר.

כינויו של מנגלה בפי ידידיו היה בּוּן, אך לעולם נודע כ"**מלאך המוות מאושוויץ**".

מנגלה למד רפואה ואנתרופולוגיה באוניברסיטאות במינכן, וינה ובון. נושא עבודת הדוקטורט שלו באנתרופולוגיה משנת 1935 מראה על הכיוון "המדעי" לו הקדיש את הקריירה שלו - "שינויים גזעיים במבנה הלסת התחתונה". ב-1938 קיבל דוקטורט ברפואה.

ב-1932 הצטרף מנגלה לארגון ה"שטאלהלם" ארגון פארא-צבאי בעל נטייה ימנית שמרנית, אשר צורף בשנת 1933 לארגון הנאצי SA. בשנה זו פרש מנגלה מן הארגון עקב בעיות בריאות. ב-1938 הצטרף מנגלה למפלגה הנאצית, ואל ארגון האס.אס, בו שירת והתאמן באימונים צבאיים. ב-1940 הצטרף מנגלה ליחידת מילואים צבאית רפואית, ובשלוש השנים הבאות שירת ביחידת "ואפן אס.אס.", יחידות האס.אס אשר עסקו בלוחמה בחזית. ב-1942 נפצע בעת ששירת בחזית הרוסית, והוכרז כבלתי כשיר לשירות קרבי. בשלב זה החזיק מנגלה בדרגת האופטשטרומפיהרר (המקבילה לדרגת קפיטן בצבא הגרמני), ולאחר שהחלים מפציעתו נשלח אל מחנה ההשמדה אושוויץ. ב-24 במאי 1943 מונה לרופא של "מחנה הצוענים" במתחם אושוויץ בירקנאו, אך באוגוסט 1944 חוסל חלק זה של המחנה, וכל יושביו הושמדו בגז. לאחר מכן מונה מנגלה לרופא המחנה הראשי בבירקנאו. בניגוד לדעה הרווחת לא היה מנגלה הרופא הראשי באושוויץ, ובתפקיד זה מילא איש האס.אס אדוארד וירטס.

בתקופת שהותו באושוויץ רכש מנגלה את שמו כאחד מהפושעים הנאצים הגרועים ביותר, ואת כינויו "מלאך המוות". כאשר הגיעו קרונות הרכבת אל מחנה אושוויץ 2 בירקנאו, היה מנגלה ממתין על הרציף, על מנת לבחור מי יישלח לעבודת פרך, מי יוקצה לניסויים רפואיים סדיסטיים, ומי יומת.

סלקציה על הרמפה באושוויץ

מנגלה גילה עניין מיוחד בתאומים. משנת 1943 בחר בתאומים שהגיעו למחנה ושיכן אותם במבנה מיוחד שהוקם לשם כך. ניסיונותיו של מנגלה היו מנוגדים לאתיקה הרפואית. בין הניסויים המחרידים היה ניסוי לשנות צבע עיניים על ידי הזרקת כימיקלים לעיני ילדים, קטיעות של אברים שונים, ופרוצדורות רפואיות מחרידות אחרות. האנשים בהם השתמש לניסויים נרצחו לאחר מכן, וגוויותיהם נותחו, אם הצליחו לשרוד את הניסוי עצמו.

לקראת סיום המלחמה עזב מנגלה את אושוויץ והוצב במחנה גרוס רוזן. באפריל 1945 נמלט מערבה כשהוא מחופש לחייל גרמני פשוט. הוא נתפש והוחזק כשבוי מלחמה ליד נירנברג, אך שוחרר לאחר שלא הצליחו לעמוד על זהותו האמיתית. לאחר שהסתתר בחווה בבוואריה, הצליח, בשנת 1949 להימלט לארגנטינה, שם חיפשו פושעים נאצים רבים מקלט. מנגלה התגרש מאשתו אירן, ובשנת 1958 נישא לאלמנת אחיו קרל, מרתה, אשר נסעה ביחד עם בנה לארגנטינה על מנת להיפגש עמו.

משפחתו בגרמניה תמכה בו מבחינה כספית, והוא שיגשג בשנות החמישים, בתחילה כמפעיל סדנה לייצור צעצועים, ולאחר מכן כבעל מפעל קטן לתרופות. לאחר תקופה זו נקלע לקשיים כלכליים, ובשנת 1959 עבר לפרגוואי, ומשנת 1960 חי בברזיל עד למותו משבץ, בעת ששחה בים בשנת 1979.

על אף מאמצים בינלאומיים לאתר, מעולם לא נתפס, וחי במסווה במשך 35 שנים. לאחר תפיסת אדולף אייכמן היה מנגלה לפושע המלחמה הנאצי המבוקש ביותר, אך הצליח לכלכל צעדיו באופן שלא התגלה, על אף שהמוסד היה קרוב לתפסו מספר פעמים. רק מספר שנים לאחר מותו, בשנת 1985 התגלתה גופתו, לאחר מאמץ משותף של הרשויות האמריקניות הגרמניות והדרום אמריקניות. בשנת 1992 הוכיחו בדיקות DNA

(לאחר קשיים מרובים שכן בני משפחתו סרבו לתת מנת דם לשם השוואה של DNA) כי אכן המדובר בגופתו של מנגלה.

מנגלה לא היה הרופא היחידי שביצע ניסויים רפואיים אכזריים באושוויץ. היו רופאים נוספים. הבאתי את שמותיהם ומעשיהם הנפשעים בקטעי יומנו של רודולף הס.

רופא יהודי מהונגריה, ד"ר מ.ניסלי שהובא לאושוויץ נאלץ לעבוד במחיצתו של ד"ר מנגלה. הוא ניצל מהשמדה. לאחר המלחמה כתב את עדותו בספר: "הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ", הוצאת ליפא פרידמן, בני ברק, תשס"ד-2004 ובו חשף את מעלליו הנפשעים של מנגלה. ממליץ לקרוא את הספר.

בעדויות הבאות אני מביא קמצוץ ממעלליו של המלאך המוות באושוויץ.

ילדים שעליהם בוצעו ניסויים רפואיים באושוויץ [ארכיון בית לוחמי הגטאות]

הערה: תיאורי ניצולי השואה על השפלתם הקשה בעת היותם עירומים בגיאות ההריגה ובמחנות, הביאה אותי לכלל החלטה שיש לשמור על כבוד הנרצחים והניצולים בעת הצגת תמונות מהתופת. זאת הסיבה מדוע כיסיתי את מקומות הערווה.

מוזלמן

שרייבר גולדווסר-פולה, שרידת אושוויץ, תיארה במשפטים קצרים את המוזלמן כפי שחוותה באושוויץ:

"לטיפוס המוזלמן של אושוויץ אין אח ורע בכל העולם כולו. דמות כה רזה שאין לדעת כיצד העצמות האלה נדבקות יחד זו לזו. הפנים אינם דומים לפני האדם. מתחת לעיניים שקים נפוחים, הלחיים שקועות נורא, הלסתות בולטות, תכופות ללא שיניים, השפתיים שחורות, שרופות, והמבע הזה בעיניים! גוויה שקמה מן האדמה ומסתובבת בין החיים. אבל בגלל שגוויות אלה כה רבות הן מסביבך נדמה לך שאתה בעצם פולש זר, משהו שמצביעים עליו".

שרייבר גולדווסר-פולה:
"ארבע מחברות שחורות", עמ' 54.

מקור התמונה: ארכיון לוחמי הגטאות

עדויות על ניסויים רפואיים שנמסרו ל"ועידת התביעות"

גב' א., גיל 83

מקום הרדיפה: אושוויץ

תאריכים: אפריל 1943 עד מאי 1945

"הניסוי נעשה בי באושוויץ, בלוק 10. הניסוי נעשה ברחם שלי. נתנו לי זריקות ברחם וכתוצאה מכך אני הייתי מתעלפת מכאבים קשים במשך שנה וחצי. [שנה לאחר מכן], פרופסור הירש מבית החולים בטרזין בדק אותי ואמר שהרחם שלי הפך לרחם של ילדה בת 4 ושהשחלות שלי הצטמקו."

גב. ב, גיל 78

מקום רדיפה: אושוויץ

תאריכים: אפריל 1944 עד ספטמבר 1944

"שמו אותי בצריף מס. 10 באושוויץ באפריל 1944. לאחר כחודש בצריף מס. 10 היה מצבי כשל שאר האסירות, ללא קיום מחזור חודשי והתנסות בהשפעות נוראיות של פריחה. בהתחלה, הופיעו נפיחויות מלאות מוגלה שהפכו לאחר מכן לפצעים. במקרים מסוימים, פריחה זו [קרתה] בשתי הידיים ובחזה שלי. בבוקר ובלילה העמידו אותנו כשעתיים למסדר. במהלך אותו הזמן, דר' מנגלה היה בא פעם או פעמיים בשבוע והוציא את החלשים והחולים מתוך השורה ואף אחד לא ראה אותם מאז. היה צריך לדאוג לכך כי כל הגוף יהיה מכוסה כדי שד"ר מנגלה לא יראה ולו פצע אחד, שאם לא כן החיים שלנו היו מסתיימים. ד"ר גיזלה פרל סייעה לד"ר מנגלה במהלך היום. אולם, בלילה דר' פרל הייתה באה לצריף ומורחת משחה בעלת תכונות של דבק על כל פצע, בכדי להבריא

את הפריחה הנוראה הזו. ד"ר פרל הייתה באה לעיתים לצריף 10 והייתה גם באה לצריפים אחרים בכדי למרוח את המשחה. היה צורך בכמה שבועות בכדי שהפריחה תעלם. אולם, לעיתים קרובות היא חזרה לאחר מספר ימים. באושוויץ, הייתה רווחת אמונה בין האסירות שהיה ניתן להן לאכול היה מסומם, ושסם זה היה הסיבה לכך שסבלנו מפריחה נוראה זו. בלי הידע הרפואי של ד"ר פרל ורצונה לסכן את חייה כשעזרה לנו, זה היה בלתי אפשרי לדעת מה היה עולה בגורלי ובגורל רבות מהאסירות האחרות. אני חייתי בסיאט, באותה העיר של דר' פרל, עד שהייתי בת 16, כאשר נשלחתי לגטו. זכרתי איזה שם טוב היה לה, וכמה היא הייתה מוכרת באזורנו. אימי הייתה פצינטי של וסבתי באה אל בעלה, דר' קראוס, שהיה רופא פנים. כאשר היינו שנינו באושוויץ, אני זוכרת שהיא הייתה הרופאה של היהודים שם."

גב. מ., גיל 73
מקום רדיפה: אושוויץ
תאריכים: יוני 1944 – מאי 1945

"סבלתי כאב עצום ואכזריות מהניסויים. הם היו בלתי אנושיים, אולם בגללם שרדתי. הניסויים, קשים ככל שהיו, בלעדיהם לא הייתי כאן היום לכתוב זאת... עכשיו, כאשר אני חזקה הרבה יותר מבחינה רגשית, הייתי רוצה לתאר בפירוט רב מעט יותר את הניסויים הנוראיים, אשר לא משנה כמה חזק אני מנסה, לעולם לא אתגבר עליהם כל עוד אני חייה. נולדתי ב- 23 בנובמבר 1930. הייתי כחמישה שבועות לבד באושוויץ, מנותקת ממשפחתי, הוריי, שתי אחיותי ושני אחיי כאשר ד"ר מנגלה הוציא אותי מהתור כשהיינו בדרכנו מלאגר [מחנה] C לחדר הגאזים. אני הייתי היחידה שנבחרתי באותו היום באופן אישי על ידי מנגלה והעוזר שלו. הם לקחו אותי למעבדה שלו, שם פגשתי ילדים נוספים. הם היו צועקים מכאב. גופות שחורות וכחולות היו מכוסות בדם. התמוטטתי כתוצאה מהאימה והפחד והתעלפתי. דלי של מים קרים הושלך עלי בכדי להשיב אותי להכרתי. לאחר שהתרוממתי הצליפו עלי בשוט עור שקרע את הבשר שלי, ואז נאמר לי שההצלפות היו דוגמה למה שאני עלולה לקבל עם לא אציית להנחיות ולהוראות. השתמשו בי כבשפן ניסיונות לניסויים רפואיים. אף פעם לא קיבלתי כדורים להקלת הכאבים או סמי הרדמה. כל יום סבלתי מכאב בלתי נסבל. הזריקו לי סמים וכימיקלים. רוב הזמן גופי היה מחובר לצינורות שהכניסו סמים מסוימים לגופי. ימים רבים הייתי קשורה במשך שעות. בימים מסוימים הם היו מבצעים חתכים בגופי והשאירו את הפצעים פתוחים בכדי שיוכלו לחקור אותם. רוב הזמן לא היה מה לאכול. כל יום גופי היה חסר תחושה מכאב. לא נותר כבר שום עור בגופי שהם יכלו להכניס לו זריקות או צינורות... יום אחד קמנו והמקום היה ריק. אנו נותרנו עם פצעים פתוחים ומזוהמים וללא מזון. היינו כולנו מתים למחצה ללא שום אנרגיה או חיים שנותרו בנו. יום [אחד]... חיילים רוסיים ניסו לנענע אותי בכדי לראות אם הייתי לבד או מתה. הם הרגישו דפיקה קטנה בליבי והרימו אותי מהר ולקחו אותי לבית חולים."

מר ק., גיל 80
מקום רדיפה: אושוויץ
תאריכים: 1942 – 1945

"מיד כשהגעתי לאושוויץ, נלקחתי לחדר שבו הופשטתי והכריחו אותי לכרוע... על ברכיי וידיי. קצין האס.אס. [ש]היה כנראה רופא, לבוש בחלוק לבן; דחף מקל ברזל, שהיה לו ידית בקצה, ישר לפי הטבעת שלי. לאחר מכן הוא סובב את המקל וגרם לפליטת זרע בלתי נשלטת. קצינת אס.אס. [ש]עבדה עם אותו הקצין, החזיקה שתי חתיכות זכוכית

מתחת לאברי המין שלי בכדי לאסוף את הדגימה של הזרע שלי למעבדה. אחר כך הם הכריחו אותי לעמוד זקוף על מכונה מיוחדת שנתנה זרמי חשמל לשני הצדדים של אברי המין שלי עד ששוב פעם נפלט זרע. לאחר השחרור נלקחתי לסניטוריום גוטינג שליד מינכן. שם הייתי מאושפז כשנה עם משקל התחלתי של 30 קילוגרמים בלבד. במהלך שנה זו נותחתי עקב בעיות רפואיות חמורות."

גב. ג., גיל 81
מקום הרדיפה: אושוויץ
תאריכים: מרץ 1944 – אפריל 1944

"כל יום שמו אותי במים חמים. כל פעם שניסיתי להוציא את הראש שלי מהמים בכדי לנשום, נדחפתי חזרה לתוך המים על ידי המקל של ד"ר יוזף מנגלה. הוא נהנה מזה. זה נמשך 10 דקות. מיד לאחר מכן הייתי מוכנס לתוך מים קרים ואותו הליך התחיל מחדש. היו חמישה [אנשים], כולל אני, שעברו את אותו הליך. לאחר הטיפולים היומיים האלו נלקחנו לצריף מס. 8-אושוויץ, שהיה מיועד[ל]אלו שהיו צריכים למות, בכדי לראות כמה זמן נוכל לשרוד. [אישה] אחת שעברה ליד ראתה אותי מנופף בידי וצועק לעזרה דרך חור בקרש בצריף העץ. היא שחררה את הקרש ועטפה אותי. ניצלתי. אני לא יודע כלום על גורלם של שאר ארבעת האנשים."

עדותיו יוסף קלינמן על מחנה ההשמדה אושוויץ במשפט אייכמן

אב בית-הדין: מה שמך המלא? ת. יוסף זלמן קלינמן.
היועץ המשפטי: אתה גר בירושלים, בשוק בית ישראל 76? ת. זה מקום עבודתי.
ש. מה כתובתך הפרטית? ת. רחוב הישיבה 14.
ש. נולדת ב-30 בינואר 1930? ת. כן. ש. וכשהיית בן 14, הובאת לאושוויץ? ת. כן.
ש. היית עם אבך, אמך ואחותך הקטנה?
ת. כן. ש. מניין הביאו אתכם? ת. מהעיר סייביץ במחוז קרפטורוס.
ש. איפה הפרידו בינך ובין בני משפחתך? ת. בתחנת הרכבת של אושוויץ.
ש. מי הפריד ביניכם? ת. עמדה שם קבוצת קצינים. אני תמכתי באבא, אבא היה חלש אחרי הנסיעה ברכבת. אחי, בן 15, הלך לפני. הוא נשלח עם אלה שהלכו לעבודה. אותי גם הפרידו מאבא. את אבא שלחו לצד אחר ואותי ואת אחי שלחו עם המבוגרים לעבודה.
ש. אחרי זה ראית עוד פעם את בני משפחתך? ת. אף אחד מהם לא ראיתי.
ש. מה קרה איתם? ת. הם הועברו לתאי הגאזים.
ש. לאיזה מחנה הובילו אותך? ת. למחנה A.
ש. אחר כך הוציאו את כל הנערים למטה מגיל 16? ת. כן.
ש. לאן הובילו אותם? ת. הכי צעירים היו בני 14. בני 13 כמעט לא הוכנסו למחנה אלא נשלחו עם האמהות. מגיל 14-16 הוציאו את כל הנערים, יחד אספו את כל הנערים, 500 נערים כאלה נאספו גם במחנה אחר, והעבירו אותנו למחנה B. אחר כך נתברר שיש הוראה כללית לא לתת לנערים מתחת לגיל 16 לעזוב את מחנה אושוויץ ולהישלח למחנות המיועדים לעבודה.

ש. אתה הייה עוד באושוויץ או בבירקנאו?
ת. כל זה התרחש בבירקנאו.

ש. איפה היו המשרפות ותאי הגאזים?
ת. בבירקנאו. שתי המשרפות הראשונות היו בשני הקצוות של תחנת הרכבת, אחת הייתה קרובה למחנה הצוענים בקצה של מחנה בירקנאו - מחנה F.

ש. היה אסור לכם לעזוב את המקום? ת.
כן. שיכנו אותנו אותנו בשני צריפים - צריף 27 וצריף 25. אני הייתי בצריף 25. למבוגרים נתנו מספרים על היד ואנחנו, הקטנים, היינו בלי מספרים.

ש. מדי פעם משהו מן הנערים היה מתגנב החוצה? ת. כן.

ש. לשם מה? ת. אנחנו ישבנו סגורים בתוך הצריפים שלנו והיו שם הצריפים של ה"זונדרקומנדו". שני הצריפים שלהם היו עם קירות, לא ראינו מה נעשה שם ולא היה שום קשר עם שאר האנשים. והיות והכל יצאו לעבודה ונשארו רק אנחנו, הנערים, ומשמרת הלילה של

הזונדרקומנדו נשארה במקום, הלכנו אל הזונדרקומנדו. להם היה מכל טוב. התגנבנו לשם בשביל דברי אוכל וסידורי-תפילה.

ש. גם אתה התגנבת לשם? ת. כן. שלוש פעמים.

ש. באת במגע עם הזונדרקומנדו? ת. כן.

ש. אתה יודע מה הייתה מלאכתם? ת. כן. הם עסקו בהוצאת האנשים מתאי הגאזים ובשריפתם. ש. כולם היו יהודים? ת. כן. שם היה שורר שקט, למרות שהיה להם בצריף כל טוב.

ש. אותם היו מאכילים? ת. כן, הם הביאו מתאי הגאזים. מכל טוב היה להם בצריפים.

ש. ראית אחרי זה מישהו מן הזונדרקומנדו בחיים? ת. לא. העבירו אותנו משם.

ש. אתה זוכר מקרה של הלקאת נער? ת. כן.

ש. ספר. ת. בהיותנו במחנה B בצריף 25 ראיתי באחד הימים את עוזרו של מפקד הצריף הולך עם צינור גומי להכות מישהו. ירדתי מהדרגש (אנחנו לא עבדנו וכל היום היינו על הדרגשים) ורציתי לראות את מי הולכים להכות. ראיתי שהוא מצווה על אחד הנערים, כבן 14, לרדת מהדרגש והתחיל להכות אותו.

עמדנו שם כמה נערים והסתכלנו במחזה. מחזה כזה אפשר היה לראות הרבה פעמים, אבל הפעם קרה מקרה מיוחד: הנער לא צעק, לא בכה, לא הוציא אנחה. עמדנו מסביב וספרנו את המלקות. ספרנו 20, ספרנו 30 מלקות, וכולנו משתוממים שאיננו מוציא קול - דבר כזה לא ראינו. אחרי המכה ה-40 הפך אותו סגן מפקד הצריף על הארץ והמשיך להכותו על הפנים, על הרגליים, והוא לא הוציא הגה. הוא גמר להכות את המכה ה-50 ויצא. עזרנו לנער לקום. שאלנו אותו: מה עשית? למה הכו אותך? הוא ענה: "זה היה כדאי. הבאתי לחברים שלי כמה סידורי-תפילה, שיהיה להם במה להתפלל."

ש. אחר-כך פרץ מקרה של מחלת סקרלטינה? ת. אני רוצה להזכיר שהיה חצי זוג תפילין בצריף והוא היה בתנועה מתמדת מן הבוקר עד הערב, העברנו אותם מאיש לאיש. ש. אחר-כך קרה מקרה של מחלת סקרלטינה בצריף? ת. כן, אחד הנערים או

שנים כי בצריף 27 קרה דבר כזה, העבירו אותנו למחנה א', שיכנו אותו בצריף 11 ובצריף 12.

ש. ואז אמרו לכם שאם תתפשט המגיפה מה יהיה? ת. קודם היה מדובר ששלושה שבועות סוגרים אותנו, וד"ר מנגלה היה בא כל יומיים ביחד עם סגנו ד"ר טילו. עברנו כל יום בדיקה רפואית, היינו צריכים לשטוף את הפה במי חיטוי. כל שבוע היה עושה ד"ר מנגלה מסדר, היה בודק את כולם. אחרי שלושה שבועות פרצה חזרת, כמה נערים חלו בחזרת, אז מנגלה בא וכל פעם דיבר עם הרופאים בקול רם.

היו שלושה רופאים, אחד נוצרי-פולני, אחד יהודי רופא מנורבגיה, זה היהודי היחידי שפגשתי מנורבגיה, אינני זוכר את שמו. הוא היה אחד האנשים העליזים ביותר שפגשתי. והיה על ידנו עוד אחד רופא יהודי מהעיר טרנלב. הרופא הזה תמיד היה פסימיסט גדול והיה אומר: "כן, כן, ילדים, מאושוויץ אי אפשר לעזוב, רק דרך הארובה, בבוא יומכם גם אתם תצאו משם". הוא מת אחרי כמה ימים ממחלת דיזנטריה או משהו כזה.

ש. ימי המועדים, חגי ישראל, היו ימי חרדה מיוחדים? ת. כן, הותיקים היו מרמזים לנו תמיד: באושוויץ לא תקבלו סוכריות. החגים מתקרבים. ש. לא ענית על שאלתי. מדוע ימי החגים היו ימי חרדה? ת. ככה זה, כנראה מנהג שלהם היה, של הגרמנים, לבחור חגים למבצעים מיוחדים. ש. אתה זוכר את ראש השנה? ת. כן.

ש. ספר מה אירע. ת. זה היה במחנה הצוענים, במשך הזמן שימש מחנה הצוענים כמחנה מעבר ליהודי הונגריה, ואחרי זה - גיטו לודז'. היינו 3,000 נערים בצריפים מיוחדים, "קינדרבלוקן" בלוק של ילדים, זה היה ביום שישי לפני ראש השנה. ראש השנה היה ביום שני ויום שלישי, מנגלה הופיע עם סגנו, ד"ר טילו, ביום שישי לפנות ערב בשעות המסדר, הוא עבר ב"קינדרבלוקן" ועשה סלקציה וציווה עלינו להתפשט עד החצי ועבר, אנחנו היינו הצריף האחרון בשורת הצריפים של הנערים.

ש. כמה נערים הייתם? ת. 3,000 נערים כמעט כולם מתחת לגיל 16, ואנחנו היינו הצריף האחרון בשורה. ציווה עלינו להתפשט עד החצי, ועבר לפני השורות, זה היה בשעת המסדר. את הקטנים והרזים שלח לכביש, ואת הגדולים יותר שלח לשער האחורי של הצריף. אותי שלח עם הקטנים אל הכביש. כאשר הגעתי אל הכביש, שם היו שולחים קבוצות של 50-60 לכיוון הצריפים 11 ו-9. כשעמדתי על יד הכביש חשבתי אולי אפשר לברוח. עמדתי כמה רגעים, פתאום החלטתי, אני בורח. יצאתי מן השורה, ברחתי לצריפו של אחי שהיה בצריף 25, בינתיים נאספו כ-1,000 נערים מכל הצריפים ונסגרו בצריפים 9 ו-11. ש. והיה ברור לשם מה? ת. כן. ש. סגרו אותם? ת. כן. ש. עד מתי חיכתם שם? ת. עד מוצאי ראש השנה.

ילד במדי אסיר ומגולח ראש
[ארכיון לוחמי הגטאות]

בראש השנה החליטו על "בלוקשפרה" [עוצר]. אספו את כל הקאפו, ומסרו הוראות חמורות ביותר שמי שיעזוב את הצריף - ייהרג. כאשר החשיך התחילו להגיע מכוניות, והתחילו להעמיס את הנערים על המכוניות.

ש. מי עשה את זה? ת. אני לא הייתי בחוץ, זה היה אנשי ס"ס או קאפו.
ש. קאפו גרמנים או יהודים? ת. הרוב היו תושבים גרמניים, והתחילו להעמיס אותם למכוניות, הזעקות היו נוראות, זעקות "שמע ישראל" זעקות "אבא, אמא" נשמעו במשך כמה שעות. כדבר הזה עוד לא שמענו באושוויץ, בדרך כלל, באושוויץ במשך הקיץ הובלו לתאי הגאזים מאות אלפים, אך הם לא צעקו, הם לא ידעו לאן מובילים אותם. אבל אנחנו היינו במחנה וידענו כל מה שמתרחש באושוויץ.

ש. מה קרה ביום הכיפורים? ת. נשארנו 2,000 נערים. חשבנו שאולי בזה ייגמר העניין. אז, בערב יום הכיפורים, אני זוכר, לפני הצהרים, נפוצה הידיעה שעומדים לחלק יותר לחם. בדרך כלל, היו מחלקים רבע או חמישית של לחם. באותו יום הביאו לצריף רבע ושליש לחם ואולי יותר, ועוד תוספות של גבינה ועוד דברים, מאד שמחנו שנוכל לצום מחר.

ש. כלומר, חשבתם שתוכלו לאכול יותר על מנת לצום מחר? ת. כן. כל היום דיברו הנערים על הנדיבות הפתאומית הזאת. השמחה הייתה גדולה מאד, שנוכל לצום למחרת היום. אבל אז עוד לא ידענו מה מחכה לנו באותו יום בשעות אחר-צהרים. בשעה שלוש בערך, פתאום הגיעה פקודה על עוצר (בלוקשפרה). עוד לא הספקנו להיכנס לצריפים, והגיעה פקודה, כל הנערים אל מגרש הכדורגל. היה שם מגרש כדורגל שכנראה היה מיועד לצוענים שהיו במחנה זה לפני כן, והושמדו כמה שבועות לפני זה. כל מפקד צריך הביא את הנערים שלו אל מגרש הכדורגל.

התכונה הייתה גדולה, הפקיד הראשי, כל הפקידים של המחנה, כל הקאפו, מפקדי הצריפים התאספו על המגרש וסידרו אותם בקבוצות של "הונדרטשופן". מישהו הפיץ שמועה שעומדים לקחת אותנו לאסוף תפוחי-אדמה מאושוויץ. סידרו אותנו בקבוצות, היינו 2,000 נערים.

פתאום עבר רעד בכל המגרש כאילו זרם חשמל היכה בנו, "**מלאך המוות**" הופיע, ד"ר מנגלה הופיע, רכוב על אופניו, מישהו ניגש אליו, לקח את האופניים ממנו והשעין אותם על יד הצריף. אני עמדתי על יד הכביש עם הקבוצה שלי.

ד"ר מנגלה שם את ידיו אחורנית כשהן שלובות, שפתיו כרגיל היו צמודות, עלה על המגרש, הרים את ראשו כדי שמבטו יוכל להקיף את כל המגרש. אז נפל מבטו על נער כבן 15, אולי היה בן 14, משהו בגיל כזה, שעמד לא רחוק ממני בשורה הראשונה. זה היה נער מגיטו לודז, אני זוכר את פניו היטב, היה בלונדיני, רזה ומאד שרוף מן השמש ופניו מלאי נמשים. הוא עמד בשורה הראשונה.

מנגלה ניגש אליו ושאל אותו: בן כמה אתה? הנער רעד ואמר: אני בן 18. תיכף ראיתי שד"ר מנגלה מאד מתרגז והתחיל לצעוק: אני אראה לכם! אחרי זה התחיל לצעוק: הביאו לי פטיש, מסמרים ולייסט, מין קרש צר, תיכף רץ מישהו ואנחנו עומדים ומסתכלים עליו בדומיה מוחלטת, דממת מוות שולטת במגרש, והוא עומד באמצע, וכולנו מסתכלים עליו.

בינתיים הגיע זה עם הכלים, ואז כאילו עמד כבר על יד מנגלה, וד"ר מנגלה ניגש אל נער אחד שעמד לא רחוק, נער גבוה היה זה, עמד בשורה הראשונה, פניו היו עגולים, נראה טוב. ניגש אליו ד"ר מנגלה, תופס אותו בכתפו ומוביל אותו אל השער של הכדורגל - היו שני שערים, שערים של "גולים" - ומוביל אותו בכתפו, והאדם עם הכלים גם כן הולך. מעמיד אותו על יד השער, ומצווה לדפוק את הקרש הזה בגובה מעל ראשו של הנער ככה שיצר כעין אות ד'.

ואז ציווה ד"ר מנגלה שהקבוצה הראשונה תעבור מתחת לקרש הזה. קבוצה ראשונה התחילה ללכת בשורה עורפית.

ש. האם אמר מה יקרה לכם? ת. אנחנו כבר הבנו, שהקטנים שלא מגיעים לקרש הולכים למוות.

ש. האם היה ברור לך, שזאת המשמעות ואין אחרת? ת. לא, לא הייתה שום משמעות אחרת, זה היה ברור לכולם במאה אחוז בשביל מה הוא הולך. וכולם התחילו להתרגש, כל אחד רצה להשיג עוד כמה סנטימטרים גובה, כל אחד ניסה להתמתח, אני התייאשתי כי נערים גבוהים ממני לא משיגים את הגובה של הקרש. כל אחד שראשו לא נוגע בקרש, הולך לצד השני של המגרש, בין הקטנים המיועדים למוות.

ש. אחיך עמד לידך? ת. כן, אחי עמד על ידי, לא דאגתי בשבילו, כי הוא היה מהנערים הגבוהים, הוא היה בן 16, במקרה היה אותו יום יום הולדתו ה-16. הוא הצליח לנגוע בקרש.

כן, עמדתי ככה מיואש לגמרי. חשבתי, החיים שלי נגמרו כאן. פתאום לחש לי אחי ואמר לי: "אתה רוצה לחיות, תעשה משהו!". אני, כאילו, התעוררתי כך מתרדמה, והתחלתי לחפש דרך הצלה. ראשי עבד במהירות. פתאום נתקלו עיני באבנים הפזורות על ידי. חשבתי שאולי על ידי זה אפשר להינצל.

כולנו עמדנו עמידת דום. התכופפתי בלי שהרגישו ולקחתי צורות אבנים. פתחתי את שרוכי הנעלים והתחלתי לדחוף לתוכן אבנים. היו לי נעלים גדולות מאשר לפי מידתי, מלאתי את הנעלים אבנים מתחת לעקב והשגתי עוד שני סנטימטר. חשבתי, אולי זה יספיק.

בינתיים, ראיתי שאינני יכול להחזיק מעמד בעמידת דום עם האבנים בתוך הנעלים. אמרתי לאחי שאני עומד לזרוק את האבנים. אמר לי אחי: "אל תזרוק, אתן לך משהו". הוא נתן לי כובע. קרעתי את הכובע לשתי חתיכות, התחלתי לתחוב את הסמרטוטים של הכובע לתוך הנעלים, שיהיה לי יותר רך.

ש. אולי נקצר. אתה עברת? אב בית-הדין: נשמע בכל אופן איך הוא עבר. ת. עמדתי 10 דקות עם האבנים והסמרטוטים בתוך הנעלים. חשבתי, אולי כבר אוכל להגיע לגובה הדרוש. בינתיים ממשיכים כל הנערים לעבור שם, שנים מגיעים ושנים אינם מגיעים לגובה הדרוש.

עמדתי כפי שעמדתי. בסוף התחיל אחי להסתכל עלי ואמר: אין זה מספיק גבוה. התחלתי לפחד, אולי אכשל מתוך התרגשות, כשאתחיל ללכת ירגישו שיש לי משהו בתוך הנעלים. ביקשתי את אחי ועוד מישהו, שיש לו פרספקטיבה יותר גדולה, שיעריכו אותי באיזה גובה אני. כולם אמרו שאין לי סיכוי לעבור.

התחלתי אז לחפש תחבולה, להגיע בין הגדולים שכבר עברו את הסלקציה. הם הסתדרו בשורות, במאות ממול, והקטנים, שלא הגיעו אל הקרש ואל הגובה הדרוש סודרו בחלק אחר. הקטנים ניסו להתפרץ אל הקבוצה השנייה. גם אני הסתננתי לבין הגדולים. חשבתי לרגע קט שכבר ניצלתי.

אז ניסה עוד נער אחד להתגנב לתוך הקבוצה של הגדולים. ואז מנגלה הבחין בדבר, התחיל לצעוק על אנשי המשמר ועל הקאפוס: "מה אתם עושים כאן, סבוטז?" ציווה על כל הקבוצה לעבור שוב ליד הקרש. בדרך לקרש שוב ברחתי אל המקום הישן שבו עמדתי. היה שם מעבר צר, שומרים היו צריכים ללכת לפני זה ואחרי זה, בכל זאת התגנבתי למקום הישן.

היועץ המשפטי: ועברת? ת. לא עברתי עדיין. כדאי לחיות גם חצי שעה באשליה. לבסוף התגנבתי לבין הגדולים. כך הסתיימה הסלקציה. כאלף מבין האלפיים לא השיגו את הגובה הדרוש.

ש. מה קרה אתם? ת. כשנגמרה הסלקציה הזאת, כל האלף, אלה שהשיגו את הגובה, לא הספיק דבר זה בשביל מנגלה. הוא בדק את הגוף. התפשטנו עד החצי. אלה שלא השיגו את הגובה הדרוש נסגרו בצריפים 25 עד 26. התחיל להיות חושך.

ש. מה קרה אתם בסופו של דבר? ת. החזיקו אותם סגורים בשני צריפים עד יומיים אחרי יום הכיפורים. ש. אחרי זה מה קרה אתם? ת. העבירו אותם אל תאי הגאזים, השמידו אותם בתאי הגאזים. אנחנו נשארנו אלף. אז ידענו כבר שזוהי שיטה.

ש. האם ראית איזה קשר ליום הכיפורים עם צורה זו של הסלקציה? ת. היה רושם שהתעורר, כאילו מנגלה רצה להראות לנו, הנה כתוב בתפילה "מעביר צאנו תחת שבטו", רצה להראות ליהודים באושוויץ, שהוא הוא המעביר אותם ולא אחר.

אב בית-הדין: ד"ר מנגלה היה בקיא בדברים כאלה? ת. כנראה שהיה מתמצא בדברים כאלה. אף פעם לא הייתה סלקציה כזאת באושוויץ.

היועץ המשפטי: הוא רצה להראות, שהוא מעביר צאנו תחת שבטו? ת. כן. כך נשאר אלף נערים. ראינו שזוהי שיטה להשמיד בימי החגים. "חיכינו" למנגלה שיבוא בימים הראשונים של סוכות. לא בא. ידענו שבודאי באחד הימים האחרונים של סוכות יגיע, שדחה זאת לאז.

אחרי מספר ימים הגיעו טרנספורטים מגיטו טרזיינשטט לאושוויץ.

בימים הראשונים של סוכות נודע לי שרושמים טרנספורט למשלוח למחנה עבודה. רצנו לשם כמאה נערים. הצלחנו להירשם לאותו משלוח. חשבנו שאולי יקרה נס ולא יעשו ביקורת, ואנחנו נעזוב את אושוויץ. קודם עשו לנו חותמת על היד עם טוש, כך שזרים ואחרים לא יתערבו בנו. למחרת יום ההרשמה הופיעה משלחת של שני רופאים ופרופסור. כולם היו יהודים. נדמה לי שפרופסור אפשטיין היה מנהל בית החולים במחנה הצוענים. הוא בדק את המשלוח מבחינה רפואית.

ש. אפשטיין היה מפראג או מאוסלו? ת. קראו פרופסור אפשטיין, מנהל בית החולים במחנה הצוענים. אינני יודע מנין היה. בדק את כולם מבחינה רפואית, אם הם מסוגלים לעבוד. הגיע אלי. התחיל למשש לי את השרירים אם מתאימים לעבודה. לי לא היו כאלה. ראיתי שהוא מהסס. ראיתי שזהו רגע מסוכן. הסתכלתי לתוך עיניו. הוא ידע שאם יוציא אותי מתוך השורה כאילו היה גוזר גזר דין מוות עלי. כנראה שלא רצה לקחת זאת על מצפונו. אחרי היסוסים רבים השאיר אותי בתוך המשלוח הזה. באותו ערב לקחו אותנו למרחץ, הלבישו אותנו בגדים נקיים.

ש. עזבת את אושוויץ עם המשלוח הזה? מה קרה עם אלה שנשארו שם? ת. אני רוצה להעיר כאן משהו. היינו מאה נערים. שמענו בשער, לפני צאתנו מהמחנה, שהנה הופיע מנגלה. אנחנו הקטנים כבר ידענו בשביל מה הוא בא. התחלנו לברוח מהשורות, כמתוך ספינת רעב ברחנו. אף אחד מהנערים לא נשאר בשורות.

מנגלה ישב עם שני פקידים ליד שולחן באמצע הכביש. כל הטרנספורט עבר לפניו. היו כמה נערים גדולים שהעיצו וחשבו שהם די גדולים ושמנגלה לא יוציא אותם מהמשלוח. אבל גם אותם הוציא. מנגלה לא ייתן לשום נער לעזוב את אושוויץ. בסוף, כשאנחנו עוד מסתובבים, התייאשו רובם וחזרו לצריפים שלהם.

אני ואחי ועוד כמה נערים הסתובבנו בסביבה וחשבנו אולי אפשר להתגנב לתוך המשלוח. וכך היה, 10 עד 11 נערים הצלחנו להתגנב לתוך המשלוח. ש. עזבת את אושוויץ עם המשלוח הזה? לאן הגעת?

ת. למחנה קופרינג 4 ליד דכאו. בתוך 1,500 איש היינו בערך 12 נערים.

מאלה שנשארו במחנה, כאלף נערים הובלו לסלקציה בשמחת תורה. 800 הובלו באמצע היום לתאי הגאזים. אנחנו הגענו למחנה קופרינג.

ש. במחנה קופרינג 4 היו 1,500 איש? ת. לא. היו כבר לפני זה אנשים שם.
ש. במשלוח שלכם היו 1,500? ת. כן.
ש. כמה מהם נשארו בחיים? ת. בערך 50 איש.
ש. כמה אנשים היו במחנה קופרינג 4 בכלל כאשר הגעתם לשם?
ת. כ-3,000 איש. ביום הראשון הסתדרנו בשורה ורשמו אותנו. בדקו לכל אחד את השיניים שלו ורשמו. כל אחד שהיו לו שיני זהב רשמו אותו. במשך כל החורף היה הולך רופא השיניים עם המלקחיים שלו ועם הקופסה להוציא את השיניים מהפיות.

באותו מחנה עבדנו 6 שבועות. אחרי כן הפכו אותו הגרמנים למחנה חולים בשביל כל מחנה קופרינג. היועץ המשפטי: אני מוכן לסיים את עדותו של העד.
אב בית-הדין: ד"ר סרבציוס, היש לאדוני שאלות? ד"ר סרבציוס: אין לי שאלות אל העד.
אב בית-הדין: באיזה עבודות עסקו הנערים במשך הזמן הזה?
ת. באושוויץ? ש. כן. ת. לא עבדנו שום דבר. החזיקו אותנו כל הקיץ בלי שום דבר. אמרו שאנחנו עוד קטנים מדי מלהישלח לעבודה פיסית. כך גמרו עם 3,000 נערים במשך הקיץ.
ש. עד גיל 16? ת. עד גיל 16. אב ביח-הדין: תודה, מר קלינמן, גמרת את עדותך.

ילדים ששחררו מאושוויץ חושפים את זרועותיהם, עליהם קועקעו מספריהם האישיים [ארכיון לוחמי הגטאות]

דילמת "עקידת יצחק" שהתקיימה באושוויץ והכרעה

כאשר קראתי את **עדונו של הרב צ"ה מייזליש** מהונגריה המופיעה בספרו של הרב יהושע גרינוולד: "מקדשי השם", עמ' ח'. עמדתי משתאה נוכח החלטה מוסרית עילאית של אב שאינו מתכוון להציל את בנו מרצח, מכיוון שאם יציל את בנו ירצח ילד אחר במקומו. זוהי דילמה קשה ואיומה, המבטאת אמונה עילאית ודביקות דתית בשואה.

"הנה בערב ראש השנה תש"ה נקבצו ונלקחו יד מאות נערים [1400] לבלוק מבודד וסגור. למחרת, ביום א' דראש השנה, נפשטה השמועה בכל המחנה [באושוויץ], שלעת ערב ייקחו את הנערים לבית מוקד [לתאי הגאזים], והרבה אנשים במחנה היו להם בנים יחידים שנשארו להם לפליטה, והמה רצו כל היום בראש מבולבל סביב לבלוק הסגור, אולי ייפתח איזה קרן אור להציל משם את הנער היקר להם.

והנה ניגש אלי איש יהודי, שהיה נראה יהודי פשוט מאויבערלאנד, לפי תמימות הדברים שלו, אמר לי כדברים האלה:

רבי! הבן היחיד שלי, היקר לי מבבת-עיני, נמצא שמה בין הנערים הנידונים לשריפה, ויש בידי את היכולת לפדותו, והיות שידוע לנו בלי ספק, שהקאפוס יתפסו [ילד] אחר במקומו, על כן אני שואל את הרבי שאלה, להלכה למעשה, לפסוק לי הדין על-פי התורה, אם אני רשאי לפדותו, וכאשר יפסוק כן אעשה.

ואני בשומעי השאלה הלז, רעדה אחזתני לפסוק בדיני נפשות והשבתי לו: איך אוכל לפסוק הלכה ברורה על שאלה כזו במצב כזה, הלא בזמן שבית המקדש היה קיים הייתה שאלה כזו, שהיא בדיני נפשות, עולה על שולחן הסנהדרין, ואני כאן באושוויץ, בלי שום ספר הלכה, ובלי עוד רבנים אחרים, ובלי ישוב הדעת, מרוב התלאות והצרות. והנה אם היה דרך הרשעים להוציא מקודם הנפדה ואח"כ ליקח אחר במקומו, היה מקום לצדד קצת להתיר...

אכן הפציר בי מאד האיש הנ"ל בבכייה רבה ואמר: רבי, אתם מוכרחים לפסוק לי כעת את ההלכה. ואני באחת מתחנן לפניו: הרף ממני בשאלה זאת, כי לא אוכל לומר לך.

כשראה שאני עומד בשלי ואינני רוצה לענות לו דבר הלכה, אמר לי ברגש ובהתלהבות: רבי, אני עשיתי את שלי ונהגתי כפי שהתורה מחייבת אותי. אני הצגתי את השאלה לפני רב, ורב אחר אין כאן בנמצא. ואם אתם לא יכולים להורות לי שמותר לי לפדות את הבן שלי, הרי סימן הוא שאינכם שלמים עם ההלכה להתיר. שכן אילו היה מותר בלי כל פקפוק בוודאי הייתם מתירים לי. פירוש הדבר בשבילי הוא, כי לפי ההלכה אסור לי לפדות את בני. זה מספיק בשבילי וילדי ישרף, אפוא על פי התורה וההלכה. ואני מקבל זאת באהבה ובשמחה, ואין בדעתי לעשות דבר כדי לפדותו, משום שכך ציוותה עלי תורתנו... והיה כל יומא דראש-השנה, הולך ומדבר לעצמו בשמחה, שזוכה הוא להקריב את בנו יחידו ל-ה', אף כי ביכולתו לפדותו, עם כל זאת אינו פודהו, מחמת שרואה הוא שהתורה לא התירה לו לעשות כזאת ויהי' נחשב לפני השי"ת כעקידת יצחק אבינו שהייתה גם כן ביום ר"ה".

בקוראי עדות מצמררת זו, אוכל לומר, שבמעשה קידוש השם הזה מסמל אותו יהודי פשוט את החיוניות היהודית בשיא טהרתה. זו עדות אחת מני רבות. חשוב שנדע ונזכור גם את העמידה היהודית-דתית-רוחנית, שלצערי הרב, לא קיבלה חשיפה מספקת.

ילדים – אסירים באושוויץ ביום השחרור [ארכיון לוחמי הגטאות]

טליתות שנלקחו מיהודים לפני השמדתם

קבורת אסירים יהודים באושוויץ לאחר השחרור

פסיה שרשבסקי, ניצולת אושוויץ מתארת מעשה הטעייה שנעשה באושוויץ באמצעות אמבולנסים שעליהם מתנוסס סמל הצלב האדום:

עמדנו דום חמש, חמש בשורה והוא, הסלר [מפקד המחנה] עמד מרחוק. התחילה הסלקציה [הברירה] תנועת אגודל של אותו רשע הייתה מכרעת. הוא החליט מי לחיים – ומי למוות.

לא רחוק ממני עמדה בחורה כבת 22 צילה מסלובקיה. היא סידרה את בית המרחץ. היא ניגשה אלי ומסרה לי פתקא. אבל איך לקרוא אותה, כשעיני הרשעים חודרות עמוק עמוק וקלגסי ס.ס עטרונו מכל צד.

יהיה מה, אני מוכרחה לדעת מה כתוב בפתקא. הרגשתי, שזה יכול להכריע את גורלי. בקושי עלה ביד לפענח מלים אלה (כתובות גרמנית):

" היזהרי ממכונות הצלב האדום "

לא הבנתי דעתי נתבלבלה עלי מה? הצלב האדום המוסד החשוב בעולם שאפילו פראים מתחשבים בו? זה קדוש אצל אומות העולם. האם יש אצלם חסד נעלה מזה איזה סכנה צפויה לי מזה? להיפך! זאת הקידמה האנושית במלוא מובן המילה.

סטירת לחי חזקה העירה אותי ממחשבות אלה, החזירה לי את שווי משקל נפשי... למזלי הצלחתי להטמין את הפתקא. פשוט לעסתי בפי זה היה טעים מאד. העפתי מבט מסביב, ואני רואה, שהרוב עומדות משמאל מעט מעט נשארו עוד לא נבחרות. הגיע התור שלי. נדדעזעתי. כאלה הם החיים.

ברגעים כאלה נתעורר בנו הרצון לחיות - למרות הכל. כשיכורה עברתי לצד הנרמז רק לא להתעלף להחזיק מעמד – התפללתי ל-ה'. פתאום נפקחו עיני. באו מכוניות מספר עם הצלב האדום, ולקחו את כל האנשים. נשארו כ-100 איש, 70 גברים, ו-30 נשים. אז הבנתי את תוכנה של הפתקא. הרמאים הארוזים האלה מביאים אותנו כדי לסנוור את עינינו למשרפות במכוניות הצלב האדום. ומלבד זה הביאו במכוניות האלה רעל למשרפות.

תמיד, כשראינו עוברות ברחובות המחנה מכוניות הצלב האדום ידענו, שעכשיו נשרפים היקרים שלנו. המכוניות האלה זעזעה אותנו והדירו את השינה מעינינו.

פסיה שרשבסקי: "קרני אור במחשכי התופת", עמ' 3-52

**עד היום מהדהדת השאלה:
מדוע לא הופצץ מחנה ההשמדה אושוויץ ועל ידי כך הייה
לדעתי, השאלה נשארת בעינה גם היום.**

**יואב רוזן במאמרו: "אשוויץ - ההפצה שלא הייתה" מנסה
להתמודד עם שאלה קשה זו. הבאנו את המאמר במלואו.**

המאמר התפרסם בביטאון חיל האוויר, גיליון 139, 6/2001

צילום מהאוויר של מרחב אושוויץ

תעודות היסטוריות ועדויות של ניצולים מוכיחות כי באביב 1944 ידעו בעלות-הברית על הנעשה במחנה ההשמדה אושוויץ. בשנים האחרונות הגיעו לידי חיל-האוויר שמונה סרטי צילום ובהם תצלומי אוויר של המחנה, אשר פוענחו כדי לברר עד כמה ניתן היה להבין את המתרחש שם. דני חנוך, ניצול שואה, פרופ' יהודה באואר מ"יד ושם" ואריה ברנע, בעבר ראש תנועת "לפיד" להנחלת לקחי השואה, מנסים לענות על השאלה: מדוע לא הופצצו מחנות ההשמדה?

ב-7 באפריל 1944 החלו רודולף ורבה ואלפרד וצלר, שני אסירים יהודים באושוויץ, בהכנות למבצע בריחה שנראה בלתי אפשרי. שלושה ימים התחבאו בין ערימות עצים שהונחו בסמוך לגדר המחנה. לאחר שהחיפושים אחריהם הסתיימו, השניים נמלטו וכעבור שבועיים הגיעו לז'ילינה שבסלובקיה - שם השמיעו עדות מצמררת בפני נציגים יהודים. העדות כללה, בין השאר, אומדן של מספר הנרצחים עד אז (כ-1,750,000) ואת עובדת תיכנון הוצאתם להורג של 800 אלף יהודים מהונגריה ו-3,000 מצ'כיה. צ'סלב מורדוביץ' וארנושט רוזין, שני אסירים יהודים אחרים, נמלטו מאושוויץ ב-27 במאי והגיעו לסלובקיה ב-6 ביוני. השניים מסרו מידע עדכני יותר, שנוסף לעדות הראשונה. בין השאר, דיווחו על הגעת 3,000 יהודים מיוון ועל תחילתו של רצח יהודי הונגריה. כעבור

שישה שבועות, בדרך-לא-דרך, הגיעה גירסה תמציתית של הפרוטוקול לשווייץ ומשם - לידי בעלות-הברית. הפרוטוקול כולו, המחזיק כ-30 עמוד, היווה עדות מפורטת ראשונה על הנעשה בתחומי אושוויץ.

לפני שנים אחדות, נמסרו לידיי של אלוף (מיל') יהושע שגיא, בזמנו ראש אגף המודיעין בצה"ל, תצלומי אוויר שבוצעו על-ידי בעלות-הברית בזמן המלחמה. ברשות חיל-האוויר מצויים כיום שמונה סרטי צילום שונים, מהתקופה שבין אפריל 1944 לינואר 1945, בהם נראים מחנה אושוויץ ומתקניו בפירוט רב. ב-1995 לקח על עצמו חיל-האוויר את עבודת הפיענוח של החומר המצולם בניסיון לענות על השאלה האם ומה היה ניתן לדעת ממנו על הפעילות באושוויץ.

תצלומים ברורים של מרחב אושוויץ, על מחנותיו השונים - אושוויץ I, אושוויץ II (בירקנאו) ואושוויץ III (מונוביץ) - פוענחו. מבנים נוספים, כמו רציף הרכבת למחנה, מכון הרנטגן בו נערכו ניסויים בקרינה, מפעלי "אי.גה. פארבן" הסמוכים, המשרפות ואף אסירים העומדים בתור לתאי הגזים - זוהו בבירור. הם, כעדות ראייה למה שקרה, מעלים את השאלה עד כמה התעמקו אז בחומר המצולם ובאיזו מידה העלימו ממנו עין.

"ראינו את המטוסים חולפים בשמיים"

"ראיתי מטוסים חולפים מעל אושוויץ, אבל הם לא הטילו פצצות", מספר דני חנוך, ניצול שואה, כיום יועץ ומפתח מערכות ייצור ואריזה. "הייתי באושוויץ-בירקנאו במשך שנה, אבל בשנה הקריטית: 1944. באותה שנה נרצחו שם, לפי הערכות, כחצי מיליון איש. זאת בזמן שאותן עדויות ממשיות, מפורטות, יצאו החוצה אל המערב ואיתן הבקשה להפציץ את המחנה. חנוך טוען שהיה אפשר למנוע את הרצח, לפחות בחלקו, על-ידי פגיעה מן האוויר בארבע המשרפות של אושוויץ ובארבעה-חמישה צמתים מרכזיים של מסילות הברזל שהובילו למחנה. "בכך הייתה נגמרת הפרשייה", הוא אומר. "ב-44' גרמניה כבר לא הייתה חזקה כפי שהייתה".

כילד בבירקנאו, עסק במה שנקרא "עבודה פרודוקטיבית". "פיניתי את הבגדים של המומתים על הראמפה המפורסמת שם. היינו האחרונים לראות את האנשים לפני שנכנסו לתאי הגזים", הוא מספר, "וגם ראינו את המטוסים טסים מעלינו, אבל הם לא היו עושים דבר. בטח, הם היו מפזרים שביבי אלומיניום, כדי להטעות את סוללות הנ"מ שבאיזור, אבל משם ממשיכים הלאה, להפציץ מקומות אחרים, אפילו במרחק של ארבעה קילומטרים וחצי מאיתנו בסך-הכל, בבונא".

חנוך נולד ב-1933 בקובנה שבליטא, הילד הצעיר מתוך שלושה. אביו היה סוחר עצים. ב-1940 נכנסו הסובייטים לליטא. שנה לאחר-מכן נכנסו לשם הנאצים, ומשפחתו הועברה לגטו קובנה. מאוחר יותר, הועברו ברכבת דרומה, למחנות. ליד שטוטהוף, המשפחה הופרדה: גברים ונשים לחוד. הוא הגיע יחד עם אביו ואחיו למחנה עבודה ליד דכאו. בהמשך, הופרד מהם ועבר בין מחנות שונים. לבירקנאו הגיע ב-1944 והיה שם עד תחילת 1945. "אז לקחתי חלק באותה צעדת מוות מפורסמת, יחף, בקור של 35 מעלות מתחת לאפס. הצעידו את האנשים לקראת הסוף. הגרמנים ניסו לטשטש את מה שעשו". ב-4 במאי שוחררו על-ידי ה-Rainbow Division הארבעים ושניים של צבא ארה"ב.

לאחר השחרור, יצא דני לחפש את אחיו. למרות הסיכוי הקלוש, הם נפגשו בבולוניה. משם המשיכו במסע פתלתל, במהלכו המתינו כשנה באיטליה, עד ההגעה ארצה. "הגעתי לבירקנאו ונשארתי בחיים מסיבה לא מובנת", הוא אומר. מאז חזר לשם פעמים רבות כמלווה משלחות נוער. השאלה הגדולה שהוא שואל עד היום היא מדוע לא הפציצו את אושוויץ. "תושב אושוויץ", כפי שהוא מכנה את עצמו, היה עד ראייה לנוכחות האווירית של מטוסי בעלות-הברית בשמי המחנה. היום הוא יכול לומר בביטחון שהוא לא מוצא תשובה, מלבד מה שהוא מכנה "אנטישמיות מזוקקת". האמצעים, כמו גם המידע, היו קיימים - אך הבקשות הרבות להפציץ נתקעו בדרגים המדיניים.

ב-1944 חלפו מפציצים באופן סדיר מעל אושוויץ. הם המריאו משדה-התעופה של בעלות-הברית בפוג'ה שבדרום איטליה, מרחק 2.5 שעות טיסה משם. ביום היו טסים

מפציצי B-17 אמריקאיים ובליילה - מטוסי לנקסטר בריטיים. הם היו חולפים בשמי אושוויץ וממשיכים מזרחה, להפציץ את וורשה. "ראיתי אותם הרבה, מטוסים מבריקים. זה כבר לא היה סוד ב-44'. לא הייתה בעיה להפציץ את אושוויץ", קובע חנוך. "זה היה במסלול. רק היו צריכים לרצות. זהו, לדעתי, אחד הפשעים הגדולים של האנושות; העולם עמד מנגד ולא עשה את המעשה ההומניטרי המתבקש. "צריך להבין את תחושת הדמורליזציה הגדולה שלנו כאסירים במחנה", מסביר חנוך. "רואים מטוסים בשמיים, אבל הם חולפים; העולם שכח אותך. היום, אפילו בפרספקטיבה של קוסובו, אפשר לומר שמעט מאוד כוח נדרש כדי לפגוע בלוגיסטיקה הנאצית, מכיוון שמדובר במאות אלפי אנשים שקובצו מכל אירופה. אם לא היו צמתים, הרכבות לא היו יכולות לעבור. בסך-הכל מדובר בעובדה היבשה הזו: אושוויץ-בירקנאו, 1944; מטוסים עוברים מעל ולא מפציצים. הם משאירים את האנשים למטה ללכת לתאי הגזים, להשמדה. והאנשים שיכולים להשפיע יודעים על כך".

לא כל העובדות בנושא, אומר חנוך, נחשפו. לדבריו, קיימים עדיין מסמכים רבים בארכיון חיל-האוויר האמריקאי שנותרו חסויים. הוא מבקש לקרוא את פיענוח תצלומי האוויר ואת דו"חות המודיעין ולברר אצל מי בדיוק ובאיזה דרג של קבלת ההחלטות נתקעה הבקשה. את הגירסה שלפיה הוחלט לא להפציץ כדי לא לפגוע באסירי המחנה, מבטל חנוך: "אלו שטויות. מדובר במחנה השמדה, בית-חרושת למוות; מקום שהושמדו בו שני מיליון איש. ואם כמה היו נפגעים מההפצצה, הלוואי והיו נגאלים כך. אם היו נפגעים, אלה היו אנשים שגורלם בלאו-הכי נחרץ".

"רק ביוני 44' ידעו בצורה מדויקת"

"איש לא פיענח ב-44' את תצלומי האוויר המדוברים ולכן לא ידעו שהמבנים - שאנו יודעים היום שהיו תאי גזים ומשרפות - היו מה שהיו", אומר פרופ' יהודה באואר, יועץ אקדמי ב"יד ושם". "לא כל בניין עם ארובה הוא תא גזים. בעלות-הברית ידעו בצורה מדויקת על המתה בגזים באושוויץ רק ביוני 44'", הוא מוסיף, בהתייחסו לדו"ח הבורחים מאושוויץ, שנכתב וסוכם ב-27 באפריל וכלל גם תרשים של תאי הגזים ומיקומם. "אבל זהו רק צד אחד של העניין", אומר פרופ' באואר. הוא מציג פרספקטיבה שונה מעט של האירועים.

צדו השני של העניין נוגע, לדבריו, להחלטה של ראשי המטות שהתקבלה בינואר, כחמישה חודשים קודם-לכן. "ב-2 ביוני, באופן מקרי לחלוטין, יצאו שתי בקשות: האחת, מהסוכנות היהודית בירושלים והשנייה, ממשד המנהל של אגודת ישראל בארה"ב. בשתייהן התבקשו בעלות-הברית להפציץ את המחנה. אך אז עוד לא ידעו היכן תאי הגזים. המידע הזה התקבל, כאמור, כמה ימים מאוחר יותר, לקראת סוף החודש. התאריכים סמוכים מאוד". ב-4 ביולי התקבלה תשובה אמריקאית, המתייחסת לאותה החלטה מינואר. נאמר בה שהוחלט שלא יוסטו כוחות צבאיים לטובת מטרות אזרחיות, מאחר וכל המאמץ צריך להיות מופנה לטובת המלחמה. מניעת רצח אזרחים הייתה בבחינת מטרה אזרחית ולא צבאית. "ההחלטה הזו קדמה לעדויות הבורחים ולא הייתה קשורה כלל ליהודים", הוא אומר.

פרופ' באואר נחרץ מאוד בדבריו. "בראשית יולי הגיעה פנייה נוספת של הסוכנות אל שולחנו של צ'רצ'יל והוא אמר שחייבים להפציץ. הבקשה הועברה לשר האווירייה הבריטי, שטען כי אין כל דרך לעשות זאת, מכיוון שהמטוסים הבריטיים יכולים להפציץ רק בלילה, בוודאי כשמדובר במרחקים גדולים. במצב כזה, היה צורך בקבלת רשות נחיתה בשטח של הסובייטים, כי לא היה ניתן לעשות את הדרך חזרה עם הכוחות האוויריים שהיו ברשותם. מלבד זאת, הבריטים אמרו שאין להם תוכניות מפורטות של אושוויץ, מכיוון שהאמריקאים לא העבירו להם אותן".

לאחר שהסוכנות איתרה את התצלומים, הגיעו אלה לידי הבריטים. התשובה ממשד החוץ הבריטי לא איחרה להגיע - אך גם לא קידמה את העניין: נאמר בה שהם לא מסוגלים להפציץ באמצעים שלרשותם; מפציצי לילה אינם יכולים להפציץ מטרות מדויקות כאלה ולכן יש להפנות את הבקשה לאמריקאים. "ביולי, כשנתקבלה התשובה

האמריקאית השלילית", אומר פרופ' באואר, "כבר באמת היו יכולים להפציץ. היה ניתן להצליב את המידע: תצלומי האוויר ועדויות הבורחים".

לדברי פרופ' באואר, ישנם מומחים אמריקאים לתעופה צבאית שחקרו את הנושא וטוענים שאם האמריקאים היו משנים את החלטתם ומפציצים, הסיכוי לפגיעה מדויקת היה קטן. זאת, מכיוון שבתנאים של מלחמת-העולם השנייה, לא היה ניתן לפגוע במטרה מסוימת, אלא באמצעות "הפצצות שטיח" (CARPET BOMBING), כלומר כיסוי איזור שלם בפצצות, כך שחלק מהן יפגע לבטח ביעד המבוקש.

"מאחר והמרחק בין תאי הגזים למחנה האסירים לא היה רב, ברור למדי שהפצצה כזו הייתה הורגת אלפים רבים של אסירים", מוסיף פרופ' באואר. "פעולה של 'הפצצות שטיח' הייתה גורמת ללא ספק לאבידות קשות גם בין המפציצים. היה צורך לשלוח כמויות אדירות של מטוסים, בזמן שחיל-האוויר הגרמני היה יכול לארוב להם. הבעיה היא קשה ביותר - אך היא מוסרית ולא צבאית. חיל-האוויר האמריקאי היה מבצע תקיפה כזו, לו היה מקבל פקודה. הוא לא קיבל פקודה, בגלל ההחלטה מינאר, כאמור. וזאת - למרות המידע המפורט שהחל לזרום".

פרופ' באואר מפרט את הרקע שהביא להפצצה שלא הייתה: "הידיעות הראשונות על הנעשה באושוויץ הגיעו לבריטים על-ידי הממשלה הפולנית הגולה באוגוסט '43, אך הם קיבלו את הדברים כתעמולת מלחמה. הם פשוט לא האמינו. הידיעה המוסמכת הראשונה הגיעה מהבורחים בתחילת יוני '44. גם לו ידעו קודם, לא היה ניתן להפציץ, כי לא היו האמצעים; אלא אם כן - וגם אז מדובר רק מאמצע '43 - הסובייטים היו נותנים רשות נחיתה בשטחם. עד אז סירבו בגלל סכסוכים עם האמריקאים. מאמצע '43 היה ניתן לעשות זאת, אבל אז עדיין לא היה ידוע במדויק על אושוויץ. אפשר היה להפציץ ולחזור, באמצעים של אז, רק החל מנובמבר '43, לאחר שבעלות-הברית שיבצו בסיס בדרום איטליה. משם המרחק היה קרוב".

אך גם כאן, אומר פרופ' באואר, הסיפור לא מסתיים. "באביב '44, כשכבר ידעו על אושוויץ, רוב היהודים כבר נרצחו. בקיץ '44 היה מאוחר מדי להציל את יהודי הונגריה, מכיוון שגירושם נפסק ב-7 ביולי. לאחר-מכן היה רצח של יהודים פולנים, שהתנהל עד סתיו '44. בנובמבר פורקו תאי הגזים", הוא אומר ומבקש לסכם: "כך שכל העסק מפוקפק, מלבד הצד המוסרי. הוא לא מפוקפק. אסירי המחנות ביקשו, דרך הבורחים, להפציץ את המחנה. למרות שהיו פוגעים בהם, הייתה יכולה להישאר התחושה שלמערב יש עניין בסבל היהודי. כאן הבעיה הופכת מבעיה טכנית-פוליטית - שהיא מפוקפקת ובלתי-ברורה - לבעיה מוסרית".

לאחר המלחמה, עלתה השאלה סביב אי-הפצצת מחנות ההשמדה, במהלך משפט אייכמן. "חלק מהתיעוד שיש לנו כיום לא היה אז בידניו", אומר פרופ' באואר. "הוא נחשף בהדרגה. רק לפני כארבע-חמש שנים הצלחנו לקבוע חד-משמעית את נושא ההפצצה והסיבות שמנעו אותה. תצלומי האוויר של יוני '44, למשל, ידועים לנו רק כשבע שנים".

תוצאות השואה, לדבריו, לא היו שונות גם אם היו מפציצים. "לו היו פוגעים במתקני ההשמדה באושוויץ", הוא אומר, "הנאצים היו ממשיכים, ללא שום ספק, לרצוח את היהודים באמצעים אחרים. הם החליטו לרצוח בכל תנאי ולכן הפצצה לא הייתה מונעת שום הרג. היה מאוד 'נוח' להמית בגז, אך אם לא בגז - ישנן דרכים אחרות. השואה התרחשה בתקופת זמן קצרה ביותר וזהו הייחוד לרצח עם: הוא ניתן לביצוע בבת-אחת ובזמן קצר; ברואנדה נרצחו 800 אלף איש בארבעה חודשים. הארמנים בתורכיה נרצחו במשך שנה ורבע. הטבח בקמבודיה ארך כשנתיים. ברגע שמישהו מחליט, הביצוע הוא קל. הרי מדובר באזרחים, חסרי הגנה".

הנוט הטריון זרק שבע פצצות על בירקנא

לפי מחקרים שנערכו בנושא, עולה כי 50 פניות שונות התקבלו בארה"ב ובבריטניה במהלך המחצית השנייה של 1944 מארגונים יהודיים. דיפלומט חשאי של הסוכנות היהודית פנה פעמיים לסובייטים, אך לא זכה לתשובה. "התשובות השליליות לבקשות

בנושא ההפצצה נחלקות לשתיים: אמת מרה ושקר מר וגלוי", אומר אריה ברנע, שעמד בראש תנועת "לפיד" להנחלת לקחי השואה וכיום מנהל בית-הספר התיכון המקיף "דנמרק" בירושלים.

"האמת המרה היא סדר העדיפויות של בעלות-הברית בזמן המלחמה. הן לא היו מעוניינות לפעול בנושא, כי הייתה להן מלחמה לנצח. אולי זו לא תשובה צודקת, אך לפחות היא אמיתית. התשובה השנייה והשקרית היא שמסיבות טכניות לא ניתן היה להפציץ: אי אפשר להגיע לאיזור, או שהנ"מ הגרמני לא מאפשר בכלל להתקרב. אלה שקרים".

באוגוסט '44, מדגים ברנע, שלחו האמריקאים מטוסי סיור לצלם את מרחב אושוויץ, שבסביבתו נמצאים מפעלי התעשייה הצבאית בבונא. ב-13 בספטמבר יצאו לשם מפציצי B-17 מהבסיס בפוג'ה. בדרך חלפו מעל תאי הגזים והמשרפות, כאשר נקודת-הציון שלהם הייתה עשן הארובות. מסתבר כי לטייסים ניתנה רשימת יעדים משניים להפצצה, במידה ולא יהיה ניתן להגיע לבונא. הרשימה כללה עשרות מטרות נאציות זניחות, אך תאי הגזים או המשרפות לא היו ביניהן.

"הנווט במפציץ הראשון היה טירון", מספר ברנע, "והוא טעה בזיהוי המפעלים ונתן את ההוראה להפיל את הפצצות. שבע פצצות נפלו על בירקנאו, הרסו תא גזים אחד והרגו 50 נאצים. לפתע הוא שם לב שחסרה לו גבעה והבין שזו לא המטרה. הם המשיכו לחפש, מצאו את בונא והפציצו את המפעלים. המקרה הזה מוכיח, מעל לכל ספק, שהפצצת מתקני ההשמדה באושוויץ הייתה אפשרית.

"במקרה הפסימי ביותר, הפצצה בודדת אך מכוונת הייתה מעכבת את הרצח ביום אחד. זה לא נשמע יעיל, אך בקיץ '44 נרצחו באושוויץ 12 אלף איש ביום. הפצצה בודדת הייתה יכולה להציל אותם. עם בניהם ונכדיהם - מדובר בעיר נוספת בארץ היום. דני חנוך הולך רחוק יותר ואומר שהיה ניתן להציל מאות אלפים על-ידי הפצצה חוזרת ונשנית. אך גם במקרה הפסימי ביותר שעליו אני מדבר, מדובר בהצלת אלפי אנשים.

"הסירוב להפצצה לא ניתן, לדעתי, מאנטישמיות; הוא ניתן מסיבות של אדישות מוסרית. מה שאומר פרופ' באואר בעניין - נכון. סדר העדיפויות של בעלות-הברית היה מוצדק, לו היה קיים ניגוד בין משימה קרבית משמעותית כלשהי להפצצת המחנה. אך איש לא העלה נימוק כזה, ולו ברמז. אושוויץ בכלל לא עלה לסדר היום, אפילו לא כמטרה משנית. מדובר בנורמה של העולם הדמוקרטי, שאולי השתנתה מעט אחרי השואה ואומרת שאנחנו אחראים רק על גורל האזרחים שלנו; אנחנו נגד רצח יהודים כבני-אדם, אבל אף אחד לא יכול להטיל עלינו חובה להציל אותם בזמן המלחמה".

לפני כארבע שנים נפטר אביגדור פרי, שהיה נווט בחיל-האוויר האמריקאי ושירת גם בחיל-האוויר הישראלי. בתקופת המלחמה הוצב בפוג'ה ונשלח להפציץ באיזור אושוויץ, אך לא נאמר לו דבר אודות המחנה. הוא ידע נקודות-ציון, קיבל רשימת מטרות משניות - אך בירקנאו לא הייתה אחת מהן. "רק אחרי המלחמה הוא הבין מה לא היה ברשימה", מספר ברנע. את אל"מ (מיל') זאב (זאביק) לירון, שהיה אסיר באושוויץ ולימים ראש מחלקת מודיעין בחיל-האוויר, פגש פרי בקורס-טיס מינוס אחד. שם, העדויות של כל אחד מהם הצטלבו לכלל אמת מרה.

צילום אוויר - אסירים בדרכם אל המוות

משלחות חיילי צה"ל חוזרות לאושוויץ ומכריזות: "נצח ישראל לא ישקר"

בתאריך 4.9.2003 שלושה מטוסי F-15 קיימו מטס הצדעה וזיכרון לקורבנות השואה מעל מחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו. בשעה 13:10 בדיוק, לפי שעון ישראל, חלפו המטוסים מעל אתר המחנה, כשהם מוטסים על ידי טייסי ונוטי חיל-האוויר. מלמטה, צפתה בהם משלחת שמנתה 180 קצינים ונגדים בסדיר ובמילואים, בראשות תא"ל עידו נחושתן, ראש להק אוויר. בטקס שנערך נאם תא"ל נחושתן ואמר כי המטס מעיד על עוצמתו של העם היהודי, 60 שנה אחרי השואה: "כעוף החול קם העם מן האפר, עצם חברה לעצם, והרוח שבה ומפעמת במלוא העוז". בטקס השתתפו גם נספח צה"ל בפולין, אל"מ איתי אלון ושגריר ישראל בפולין, פרופ' שבח וייס, שאמר: "אין פה מפגן כוחני, באנו כאן ללוויה לאנשים שלא זכו ללוויה".

מטס חיל האוויר בשמי אושוויץ

משלחת צה"ל נכנסת למחנה אושוויץ 1

מסדר אזכרה לנרצחים

הנחת זר על המצבה באושוויץ-בירקנאו

הניצולה מרים שטיינר, ילדה ששרדה מאושוויץ-בירקנאו, ביטאה בצורה קולעת את עוצמת החוויה של מטס חיל האוויר. וכך כתבה לאנשי חיל-האוויר:

אף אנשי חיל-האוויר!

הודעתכם ב"מעריב" כי בכוונת החיל להטיס מטס מעל אושוויץ בירקנאו גרמה לי לסערת רוחות עזה מלווה בבכי ללא מעצורים. אינכם יכולים לתאר מה זה היה עושה לנו אלפי עלובות החיים שמבחינת חזותנו כבר איבדנו צלמנו ונפשנו אף ריחפה מסביבנו כי בתוכנו כבר לא הייתה.

לו היינו מרימות מבט לשמים כשענני העשן של המשרפות התפזרו לרגעים ספורים ועינינו הבהות מגלות אווירון כסוף עליו מגן דוד כחול על מצב שמי כחולים, כמו שראינו מידי פעם בהזיית גסיסתנו את ארץ ישראל.

אילו זה קרה - אלפי ידיים שכבר הורמו לכניעה בפני הכיליון ובתוך חזיונו הפחוס זעק הרמקול של ניצוץ של התקווה - קדימה, רק עוד קצת מאמץ יש בשביל מה - נתגבר!!

ועכשיו אל ההנהלה המכובדת של מוזיאון אושוויץ שמתנגדת למטס, כי הוא הפגנת כוח ראוותני שלא הולמת את המקום!?

ראיתי אתכם הפולנים לפני אושוויץ, גם בתוך המחנה כשהתבוססתם בדמינו בתענוג וגם לפני כ-5 שנים בעת מסעי עם תלמידים על כל שעל ושעל גילויי אנטישמיות שופעת שנאה עתיקה מוכרת! הפגנת הכוח האמיתית הייתה זו שלנו מזי הרעב, לובשי הסחבות המטונפות, המעונות ומושפלות מידי יום, שעה- שעה הפגנת כוח אדיר, שלמרות הכל רצינו לחיות ולשרוד, להקים משפחה ולהוליד אתכם הטייסים מטיסי ה-F15 ונהגי המרכבה ולבנות מולדת.

אווירוני המטס מפגינים בצל הקרמטורים ההרוסים כבוד ואהבה לאלה שלא זכו לראות אתכם. ברור שאינכם מבינים את המונחים האלה אפילו לא באושוויץ של היום לאחר שרמסתם אותם בגסות ללא תקדים בהיסטוריה האנושית את כבוד האדם ואהבה נעשו מונח בלתי מוכר ונשרפו עם הספרות במדורות של המוסר האנושי ובמחנות ההשמדה בקרמטוריומים יום ולילה.

ואמש ב"מבט" ראיתי, זכיתי לראות את המטס בשמי אושוויץ ובכיתי על אלה שלא זכו ליום הזה. אני מברכת אתכם יקירי אנשי הביטחון בכל רבדיו ומתפללת שה' ישמרכם בכל אשר תלכו ובעיקר שתהיו מסוגלים לשמור על עצמכם. כנראה המשיח ישלח את החמור הלבן האגדי לגמלאות ובעצמו נמצא באיזשהו מקום בקורס-טיס.

באהבה ובהערצה,
סבתא-רבא מרים שטיינר
ילדה ששרדה מאושוויץ-בירקנאו

[המקור: ביטאון חיל האוויר, גיליון 153, 10.2003]

ה/צה

בגיליון זה לא הבאתי את סיפור מסעם של משלחות בני הנוער מישראל
ומהתפוצות, שיצאו לפולין על פי המוטו "את אחיי אנוכי מבקש".

אני אקדיש גיליון מיוחד לנושא משלחות בני הנוער לפולין.

בפורום חברים: "מדריכי פולין", מחנכים, תלמידים שהיו לפני שנים במשלחות
הנוער והורים מלווים. אני פונה אליכם בבקשה אישית, שילחו אלי חומר ערכי כגון,
שירים, חוויות וסיפורים שכתבו בני הנוער בעקבות מסעם. אקבל בחפץ לב גם
חברות שהוציאו מוסדות החינוך לאחר המסע. נא לשלוח לדוא"ל:

gideonbe@012.net.il

כתובתנו: המכון ללימודי השואה ע"ש ח.אייבשיץ, רחוב התיכון 39, נווה-שאנן,
ת.ד. 9288, חיפה 31092

ביבליוגרפיה

על אושוויץ נכתבו ספרים ומאמרים רבים. אני מביא רשימה תמציתית
הנותנת למעיין את עיקר המידע.

אדלר, שמעון: "בלוק 31 - קורות בלוק הילדים במחנה המשפחות שבבירקנאו – אושוויץ"
ירושלים, תשנ"ג - 1993.

אושוויץ, האנציקלופדיה של השואה, כרך א, עמ' 43, יד ושם/ספריית הפועלים, תש"ן-1990
אלבום אושוויץ, יד ושם, תשס"ג - 2003 .

http://www1.yadvashem.org/heb_site/heb_exhibitions/auschwitz_album/home_auschwitz_album.html

בר מארק: "מגילת אושוויץ", ספרית פועלים, תשל"ח - 1978.

גוטמן ישראל, ברנבאום דניאל [עורכים]: "אושוויץ - אנטומיה של מחנה מוות",

יד ושם, תשס"ג - 2003 .

גטניו-אוסמו, נטה: "מקורפו לבירקנאו ולירושלים", עקד, תשנ"ט - 1999

גילברט מרטין: "אושוויץ ובעלות הברית", עם עובד, תשמ"ח - 1988.

גריף גדעון: "בכינו בלי דמעות..." עדויותיהם של אנשי הזונדרקומנדו היהודים מאושוויץ,
ידיעות אחרונות/יד ושם, תשנ"ט - 1999.

גרני יוסף: "בין אושוויץ לירושלים", עם עובד, תשנ"ח - 1998.

ויורקה אנט: "אושוויץ כפי שהסברתי לבתי", ידיעות אחרונות, תש"ס - 2000 .

זילברקלנג דוד: תגובות בעלות הברית לשואה, מחניים 9, על השואה (ב) כסלו תשנ"ה.

<http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/mahanaim/tguvot-2.htm>

הרפנס יחזקאל: "בכף הקלע" - יומן מחנות ההשמדה, היכל ספר, תש"מ - 1980 .

וייס חנה/צין אהוד: "לחזור לשם", לאור, תשס"ג - 2003 .

חנדלי יעקב: "מהמגדל הלבן לשערי אושוויץ", ירושלים, תשנ"ז - 1997

ליברמן צילה: צלינה - ילדה ששרדה את אושוויץ, יד ושם, תשס"ב - 2002.

לנגלבן לאה: נשים יהודיות מהונגריה באושוויץ-בירקנאו ב-1944, הגיגי גבעה, ז', תשנ"ט

<http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/hagigey/nashim-2.htm>

ניסלי.מ ד"ר: "הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ", ליפא פרידמן, בני ברק, תשס"ה - 2004.

פולק אלזה "אושוויץ 5170", הקבוץ המאוחד, תשל"ט - 1979

פפירבלט מרדכי: "900 יום במחנות אושוויץ", משרד הבטחון - ההוצאה לאור,

תשנ"ו - 1996 .
 קליגר נח: " סיפורו האישי של שריד מחנה אושוויץ", ידיעות אחרונות, תשנ"ה - 1995.
 ק. צטניק: "כוכב האפר", קצין חינוך ראשי/משרד הביטחון, תשל"ב - 1972.
 רולדסהיים לטי בן חלד, חזן מרים דובי: "שיחות ביני לבין עצמי באושוויץ",
 דוסטורי, רעננה, תשס"ב - 2002.
 שגר צבי [עורך]: "הקומנדנט מאושוויץ מעיד"- רשימותיו של רודולף פרדינאנד הס,
 הוצאת הקיבוץ המאוחד/בית לוחמי הגטאות, תשכ"ה - 1964.
 שרייבר- גולדווסר פולה: "ארבע מחברות שחורות", יד ושם, תשס"ה - 2005 .
 שרשבסקי פסיה: "קרני אור במחשכי התופת", בני ברק, תשכ"ח - 1968.

----- סיום גיליון 4 -----

